

UCHWAŁA NR 2/15/24

ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

z dnia 21 maja 2024 r.

w sprawie przeprowadzenia konsultacji z mieszkańcami województwa lubuskiego projektu Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030

Na podstawie art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 566) oraz § 2 ust. 2 pkt 2 i ust. 3 Uchwały nr XIV/221/20 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 17 lutego 2020 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami województwa lubuskiego uchwała się, co następuje:

§ 1. Kieruje się na konsultacje z mieszkańcami województwa lubuskiego projekt Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 -2030, zwany dalej „Projektem” w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały celem wniesienia uwag do projektu.

§ 2. Ogłoszenie o konsultacjach zamieszcza się wraz z Projektem w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze www.bip.lubuskie.pl oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze bip.wrota.lubuskie.pl/rops.

§ 3. Konsultacje przeprowadza się w formie przedstawienia opinii za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres: sekretariat@rops.lubuskie.pl.

§ 4. Konsultacje rozpoczną się 5 czerwca 2024 r. i będą trwały do 11 czerwca 2024 r.

§ 5. Za przeprowadzenie konsultacji społecznych, w tym przygotowanie sprawozdania z ich przebiegu i wyników, odpowiedzialny jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze.

§ 6. Wykonanie uchwały powierza się Dyrektorowi Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze.

§ 7. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Marszałek Województwa
Lubuskiego**

Marcin Jabłoński

[podpisano certyfikowanym podpisem elektronicznym]

*załącznik
do uchwały Nr 2/15/24
Zarządu Województwa Lubuskiego
z dnia 21 maja 2024 r.*

(Projekt)

WOJEWÓDZKI PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ NA LATA 2024 – 2030

Zielona Góra, Maj 2024

Spis treści

1	Wprowadzenie	3
2	Przemoc domowa – podstawy teoretyczne	5
3	Przemoc domowa – prawne aspekty problemu	11
4	Przemoc domowa – diagnoza zjawiska w województwie lubuskim w kontekście badań krajowych	15
4.1	Obraz przemocy domowej według danych statystycznych policji	15
	w latach 2019 – 2022 w Polsce i w garnizonie lubuskim	17
4.2	Wsparcie dla rodzin dotkniętych przemocą domową	26
4.2.1	Gmina	26
4.2.2	Powiat	29
4.2.3	Na poziomie gminy i powiatu	33
4.2.4	Województwo	34
4.3	Przemoc domowa według danych prokuratury	35
4.4	Przemoc domowa według danych sądowych	37
	2019 – 2022 (art. 207 §1 k.k.)	37
4.5	Podsumowanie i wnioski	38
5	Analiza SWOT Systemu	39
6	Obszary, kierunki i działania Programu	43
7	Adresaci Programu	48
8	Finansowanie Programu	48
9	Monitoring i ewaluacja Programu	48
	Spis tabel	49
	Spis wykresów	50
	Spis skrótów	51
	Bibliografia	52
	<i>Załącznik nr 1</i>	54
	<i>Załącznik nr 2</i>	62
	<i>Załącznik nr 3</i>	78

1 Wprowadzenie

Przemoc domowa jest wielowymiarowym i złożonym zjawiskiem, które dotyka wszystkie grupy społeczne. Dochodzi do niej każdego dnia i pojawia się w różnych relacjach. Nie tylko narusza prywatność i bezpieczeństwo osób doświadczających przemocy, ale jest przede wszystkim łamaniem podstawowych praw człowieka. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) zawiera katalog wolności i prawa człowieka oraz obywatela, zapewniający m.in. każdemu nietykalność osobistą i cielesną. Ponadto, każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją (art.72 ust. 1). Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 424) stanowi ważny instrument w walce z przemocą domową. Wyznacza m.in. zadania organów państwa w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Uchwalenie Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej przez samorząd województwa to zadanie wynikające z art. 6 ust. 6 pkt 1 ww. ustawy: „Do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy domowej”.

Program jest kompatybilny ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2021-2030, w której wspieranie rodziny w wypełnianiu jej funkcji jest jednym z priorytetów.

Na podstawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 – 2030 zostały określone cele oraz działania Programu.

Strategicznym celem Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 - 2030 jest zwiększenie skuteczności działań podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w województwie lubuskim. W Programie uwzględnione zostały działania: profilaktyczne i edukacyjne, których celem jest poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa na temat zjawiska przemocy, działania dotyczące ochrony, pomocy i wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej, jak i mające na celu zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową. Program będzie również skierowany do instytucji zajmujących się problematyką przeciwdziałania przemocy domowej, w celu podniesienia kompetencji zawodowych jej przedstawicieli.

W części opisowej Programu przedstawiono podstawowe informacje na temat zjawiska przemocy domowej, definicję przemocy domowej oraz przepisy prawne międzynarodowe i krajowe oraz programy odnoszące się do problemu. W dalszej części Programu opisane zostało zjawisko przemocy domowej w skali krajowej i regionalnej na podstawie danych uzyskanych m.in. z sądów i prokuratur województwa lubuskiego, Komendy Głównej Policji, sprawozdań rządowych.

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej ma charakter długoterminowy, obejmuje lata 2024 – 2030. Program będzie modyfikowany w miarę potrzeb oraz zmian w systemie legislacyjnym.

Integralną część Programu stanowią programy ramowe:

- Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej;
- Ramowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową;
- Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową, będące osobnymi dokumentami.

Projekt Programu poddany został konsultacjom społecznym z mieszkańcami województwa lubuskiego za pośrednictwem strony internetowej (www.polityka-spoeczna.lubuskie.pl).

Wysokość środków finansowych przekazywanych na realizację Programu będzie corocznie określana przez Sejmik Województwa Lubuskiego w uchwale budżetowej.

2 Przemoc domowa – podstawy teoretyczne

W literaturze specjalistycznej pojęcie przemocy jest bardzo szerokie, a trudności znaczeniowe wynikają stąd, iż „przemoc nie jest pojęciem klinicznym, nie jest także pojęciem naukowym, lecz politycznym, dlatego też rozumienie tegoż zjawiska będzie ulegać zmianom wraz ze zmianą sytuacji społecznej”¹.

Zgodnie z definicją przedstawioną w Słowniku Socjologicznym, przemoc uznać należy za „jeden z głównych, obok groźby, środków przymusu, polegający na użyciu siły fizycznej, przez jednostkę czy grupę, często wbrew obowiązującemu prawu, w celu zmuszenia jakiejś osoby czy członków grupy do określonego działania czy też uniemożliwienia podjęcia działań lub do zaprzestania wykonywania czynności już rozpoczętej; także bezprawne narzucenie władzy”².

Jednakże pojęcie słownikowe ma zawężony zakres, odnosząc się do kategorii przemocy fizycznej. Można przyjąć poszerzoną wersję znaczeniową - przemoc oznacza „każde zamierzone działanie osoby, instytucji, społeczeństwa lub państwa, które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój fizyczny lub psychospołeczny”³. Jest to definicja bardzo szeroka, obejmująca różnorodne zjawiska. Pojęcie przemocy w kategorii socjologicznej oznacza, że zjawisko to może dotknąć każdego członka społeczeństwa, a cierpienie będące następstwem stosowania przemocy, może być udziałem także otoczenia osoby dotkniętej przemocą.

Zjawisko przemocy domowej zostało zdefiniowane ustawowo, zastąpiono nim wcześniej używane pojęcie „przemocy w rodzinie”. Przemiany społeczne, na gruncie których może dochodzić do szeroko rozumianej przemocy, pozwoliły dostrzec pilną potrzebę zmian w przepisach prawnych, które wymagały zdecydowanego zainteresowania ustawodawcy. Dostrzeżono zatem, iż używanie sformułowania odnoszącego się do przemocy w rodzinie, może w pewnym sensie stygmatyzować rodzinę w znaczeniu socjologicznym, czyli podstawową komórkę społeczną, stojącą na straży fundamentalnych wartości i godności człowieka. Jednak występowanie tego groźnego zjawiska zachodzi nie tylko w rodzinie lub w związkach nieformalnych, lecz także wśród byłych partnerów, czy osób w żaden sposób niespokrewnionych, którzy nie zamieszkują jednego gospodarstwa domowego lub wcześniej nie zajmowali wspólnej przestrzeni domowej.

¹ Przemoc w rodzinie, I. Pospiszył, WSiP, Warszawa 1994, s. 14.

² K. Olechnicki, P. Załęcki, Słownik socjologiczny, Toruń 1988, s. 167.

³ K. Stanek, Praca socjalna z osobą lub rodziną z problemem przemocy, Warszawa 2014, s. 20.

Poszerzono także w kilku aspektach zakres znaczeniowy pojęć związanych w problematyką przemocy. Zastępuje się określenie „osoba dotknięta przemocą w rodzinie” sformułowaniem „osoba doznająca przemocy domowej”. Wprowadzone regulacje dotyczą także definicji pojęcia osoby doznającej przemocy domowej i świadka przemocy domowej, zgodnie z którymi uznaje się za świadka osobę, która posiada wiedzę na temat stosowania przemocy lub widziała akt przemocy, zatem także małoletniego należy traktować jako osobę doznającą przemocy domowej w sytuacji, gdy był on jej świadkiem. Osobą doznającą przemocy domowej może być także ta, pozostająca w stosunku przysposobienia a także jej małżonek, wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie. Uznany za osobę doznającą przemocy może być także małżonek oraz jego wstępni, zstępni, rodzeństwo i ich małżonkowie – nawet w przypadku, kiedy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione. Taką osobą może być także ta, pozostająca we wspólnym pożyciu (obecnie lub w przeszłości) oraz pozostająca w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej, niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania. W art. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 424) mowa jest o formach udzielanej pomocy osobie, tj. poprzez udzielanie informacji o dostępnych formach wsparcia w zakresie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego. Ważne zmiany pojawiły się w związku z określeniem zakresu pomocy i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej w ramach schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia, głównie poprzez świadczenie podstawowych usług w zakresie interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym oraz potrzeb bytowych, a także poprzez udzielenie pomocy i wsparcia, zgodnie z ich potrzebami dostosowanymi do sytuacji życiowej. Przez osobę stosującą przemoc należy zaś rozumieć pełnoletniego, który dopuszcza się przemocy domowej wobec osób doznających przemocy. Wobec osób stosujących przemoc domową używa się przewidziane w ustawie środki, mające na celu nie tylko zapobieganie ich kontaktowaniu się z osobami doznającymi przemocy domowej, lecz także będące formą oddziaływania na sprawców, a więc programy korekcyjno-edukacyjne oraz programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową. Programy te mają na celu w szczególności powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym krzywdzeniem oraz rozwijanie umiejętności samokontroli i rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy. Osoba stosująca przemoc ma obowiązek uczestnictwa w programach korekcyjno-

edukacyjnych lub, po skierowaniu, do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym. Będzie również zobowiązana zgłosić się do uczestnictwa w danym programie w ustawowo określonych terminach, ukończyć go w wyznaczonym terminie przez podmiot realizujący programy oraz dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do programu i o jego ukończeniu. Uporczywe niestosowanie się do wskazanych obowiązków może skutkować nałożeniem kary grzywny albo ograniczenia wolności. Standardy prowadzenia obu programów określone zostały w rozporządzeniach Ministra Rodziny i Polityki Społecznej (Dz.U. z 2023 r., poz.1163 i Dz.U. z 2023 r., poz.1166).

W definicjach pojęcia przemocy, zarówno w poprzedniej wersji ustawy, jak i w aktualnej, zwraca się uwagę na zagadnienie częstotliwości występowania zjawiska przemocy, gdyż zgodnie z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej - przemoc domową należy rozumieć jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej”. Działania te lub zaniechania narażają tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia, godności, nietykalności cielesnej, wolności, w tym seksualnej, powodują szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołując cierpienie i krzywdę. Przepisy ustawy stosuje się także w przypadku zagrożenia przemocą domową oraz w przypadku podejrzenia stosowania przemocy. W nowelizacji ustawy istotną zmianą jest poszerzenie zjawiska przemocy o przemoc ekonomiczną, bowiem działanie krzywdzące może objawiać się także poprzez ograniczenie lub pozbawienie osoby dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej. Działania te lub zaniechania istotnie naruszają prywatność tej osoby lub wzbudzają u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia. O przemocy ekonomicznej mówimy wtedy, gdy jej sprawca używa pieniędzy albo innych wartości materialnych do zaspokojenia potrzeby władzy i kontroli partnera lub przerzuca na niego odpowiedzialność za koszty utrzymania domu. Sprawca wykorzystuje uzależnienie partnera od swoich dochodów lub majątku do znęcania się. Często praktyką jest podejmowanie przez sprawcę działań uniemożliwiających ofierze dostęp do konta bankowego, wydzielanie i kontrola wydatków oraz utrudnianie podjęcia pracy lub podejmowanie działań powodujących jej stratę. Sprawca uzależnia przekazanie

środków finansowych na utrzymanie rodziny od spełnienia jego warunków i poprzez szantaż zmusza partnera do uległości i posłuszeństw⁴.

Na przełomie 2014/2015 r. Instytut Spraw Publicznych zrealizował projekt diagnozujący zjawisko przemocy ekonomicznej w Polsce, wydano publikację będącą opracowaniem tego raportu pt. „Przemoc ekonomiczna w związkach. Diagnoza zjawiska i dyskusja o przeciwdziałaniu”⁵. Skupiono się w nim na przemocy w związkach intymnych, uwzględniając także kwestie alimentacyjne. Wyniki wskazały, że przemoc ekonomiczna jest nie tylko częściej dostrzegana przez kobiety, są one również częściej jej ofiarami. Pytając o bezpośrednie doświadczenie przemocy ekonomicznej, najczęściej respondenci przyznawali, że byli zmuszani do proszenia o pieniądze, kiedy ich potrzebowali (16%) oraz że doświadczyli ze strony partnera lub partnerki podejmowania ważnych finansowych decyzji dla całego gospodarstwa domowego bez wcześniejszego uzgodnienia (16%). Nieco rzadziej ankietowani deklarowali, że znaleźli się kiedyś w sytuacji zrzucania na nich przez partnera lub partnerkę odpowiedzialności za utrzymanie rodziny (12%) oraz zabierania pieniędzy (11%). Z kolei najrzadziej doświadczyli niepłacenia alimentów (6%), a także pogarszania sytuacji finansowej rodziny na skutek zaciągania długów przez partnera czy partnerkę (8%)⁶. Uczestnicy badania znacznie częściej niż bycie ofiarą wymienionych zachowań deklarowali, że ktoś w ich bliskim otoczeniu doświadczał różnych przejawów przemocy ekonomicznej. W podsumowaniu opracowania autorki - ekspertki określają, że przemoc ekonomiczna wiąże się zazwyczaj z szantażem drugiej osoby, jej zróżnicowane przejawy zależą od pozycji materialnej osób w nią uwikłanych (inne występują w „biednych” a inne w „bogatych” domach), mechanizmy przemocowe powstają w związkach o początkowo zdrowej relacji (mechanizm stopniowego przyzwyczajania ofiary do coraz gorszego traktowania). Przemoc taka może rozwijać się w każdym środowisku (niezależnie od tego, czy w związku zarabia mężczyzna czy kobieta oraz w układach pośrednich), wyrasta ze zwyczajowego podziału pracy, ról i nierówności między płciami oraz wzmacnia ten podział. Autorki publikacji, w kontekście przeprowadzonych badań

⁴ Przemoc ekonomiczna. Opracowania tematyczne, Kancelaria Senatu. Biuro Analiz i Dokumentacji, dostęp online: https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/135/plik/ot-639_do_internetu.pdf

⁵ Przemoc ekonomiczna w związkach. Diagnoza zjawiska i dyskusja o przeciwdziałaniu. Instytut Spraw Publicznych, A. Chełstowska, M. Druciarek, A. Niżyńska, Warszawa 2015, Dostęp online: <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/przemoc-ekonomiczna-w-zwiazkach>

⁶ Tamże, s. 34, <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/przemoc-ekonomiczna-w-zwiazkach>

(z których jasno wynika, że kobiety są częściej dotknięte tą formą przemocy), zwracają również uwagę na temat szacowania kosztów, jakie w związku z przemocą ponosi państwo: „Szacowanie kosztów przemocy jest niewątpliwie istotne jako element evidence based budgeting, bo pokazuje, że inwestycja w dobry system zapobiegania przemocy może pozwolić zaoszczędzić wiele wydatków związanych z pomocą jej ofiarom. Może być to jednak broń obosieczna w przypadku, gdy oszczędności zaczną się szukać w systemie wsparcia dla ofiar, nie przenosząc jednocześnie środków na przeciwdziałanie przemocy ze względu na płęć. Warto brać ten aspekt pod uwagę przy popularyzowaniu ekonomicznego podejścia do przemocy na poziomie systemowym”⁷.

Koncepcja połączenia przemocy domowej z kwestiami ekonomicznymi nie jest nowym podejściem do analizy przemocy domowej. Badacze już wcześniej łączyli finanse i przemoc w swoich analizach (od połowy lat 90. XX wieku trwają prace nad tym zagadnieniem). Problematyka ta stanowi jednak nadal duże wyzwanie badawcze, gdyż trudno jest udowodnić, zdefiniować przemoc ekonomiczną, do tego często ta forma przemocy występuje w korelacji z innymi.

Ustawa wprowadza także kolejne zagadnienie. Do przejawów przemocy zaliczyć bowiem trzeba te podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Zjawisko przemocy obecnej w świecie wirtualnym w ostatnim dziesięcioleciu nasila się. Należałoby zatem przedsięwziąć kroki i działania zmniejszające skalę cyberprzemocy. Obserwacja zmian społecznych skłania do wyciągnięcia wniosków dotyczących także tego obszaru zagadnienia.

We współczesnym świecie niemal nieustanne przebywanie w sieci sprawia, że przenoszą się tam także tradycyjne zjawiska i problemy. Jednym z nich jest przemoc, która przybiera coraz bardziej wyszukane formy. Z badań przeprowadzonych przez NASK w 2019 roku jasno wynika, że coraz młodsze dzieci rozpoczynają samodzielne korzystanie z przestrzeni wirtualnej. Uczniowie zdają sobie sprawę z zagrożeń, które mogą ich spotkać w internecie. Bezpośrednie doświadczenie przemocy internetowej nie dotyczyło jedynie połowy badanych (51,2% „nie spotkałem/am się”). Najczęściej nastolatki padali ofiarami wyzywania,

⁷ Tamże, s. 14

ośmieszania i poniżania⁸. Dodatkowo następstwa ogłoszonego 11 marca 2020 przez WHO stanu epidemii nie polepszyły kondycji psychicznej i dobrostanu dzieci i młodzieży oraz sytuacji związanej z przemocą w środowisku domowym. Unicef przewidywał, że pandemia i wprowadzane w jej wyniku w rozwiniętych krajach lockdowny oraz związane z nimi ograniczenia w działaniu szkół, firm, usług publicznych, w tym usług zdrowotnych, negatywnie odbiją się na poziomie nauczania i socjalizacji dzieci (Cornia, Jolly, Stewart, 2020)⁹ oraz dobrostanie psychicznym i bezpieczeństwie dzieci. Według raportów UN Women (organizacja ONZ zajmująca się równouprawnieniem płci i wzmocnieniem pozycji kobiet), ograniczenia związane z lockdownem w wielu krajach doprowadziły do zwiększania liczby przypadków przemocy, szczególnie wobec kobiet i dzieci (UN Women, 2020). W okresie pandemii wzrosło także ryzyko krzywdzenia dziecka w rodzinie. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę publikuje wnioski ze statystyk policyjnych dotyczących procedury „Niebieskie Karty” w swoim artykule z wynikami badań. Z danych uzyskanych przez Fundację z Komendy Głównej Policji wynikało, że w II kwartale 2020 r. przedstawiciele policji założyli o 215 więcej Niebieskich Kart, w których jako pokrzywdzone przemocą wskazane były osoby małoletnie, niż w analogicznym okresie w 2019 r. (2985 w II kwartale 2019 r., 3200 w II kwartale 2020)¹⁰. Zatem problem przemocy wirtualnej stale wzrasta. 8 marca 2022 r. Komisja Europejska zaproponowała nową dyrektywę o zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej¹¹, której przepisy podniosły do rangi przestępstwa całą serię czynów, w tym cyberprzemoc. Cyberprzemoc oznacza więc udostępnianie bez zgody danej osoby jej intymnych zdjęć, cyberstalking, cybernękanie oraz nawoływanie w internecie do przemocy lub nienawiści.

Pojęcia te wiążą się także ze zjawiskiem tzw. hejtu, czyli mową nienawiści, formą przemocy słownej, która najczęściej spotykana jest w przestrzeni wirtualnej. CBOS

⁸ „Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów”, pod red. Marcina Bochenka, dr. Rafał Lange, NASK Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2019, dostępny online:

<https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/4295,RAPORT-Z-BADAN-NASTOLATKI-30-2021.html>

⁹ Cornia, G. A., Jolly, R., Stewart, F. (2020). COVID-19 and Children, in the North and in the South. *Innocenti Discussion Papers* no. 2020-02. Florencja: UNICEF Office of Research – Innocenti. Dostępny online: <https://www.unicef-irc.org/publications/1087-covid-19-and-children-in-the-north-and-the-south.html>], dostęp: 02.2020.

¹⁰ Doświadczenie krzywdzenia oraz dobrostan psychiczny polskich nastolatków w pierwszym okresie pandemii, Renata Szredzińska, Joanna Włodarczyk, dostępny online, dostęp: <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/801>

¹¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, dostęp online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0105&from=EN>

przeprowadził badania ankietowe dotyczące skali zjawiska występowania tzw. mowy nienawiści – w 2007 roku oraz w 2019 roku. Badania wskazują, że dwunastoletni odstęp czasowy zmienił wiele w zakresie percepcji mowy nienawiści - w pierwszym badaniu liczba osób, które spotkały się z tego rodzaju wypowiedziami była wyraźnie niższa – obejmowała około dwóch piątych ankietowanych, natomiast ponad połowa twierdziła, że nie zetknęła się z takimi wypowiedziami. Sytuacja zmieniła się w 2019 r., kiedy to niemal trzy piąte ankietowanych (57%) zetknęło się z różną formą hejtu. Zmianę w percepcji mowy nienawiści badający uzasadniają co najmniej na dwa sposoby: po pierwsze faktycznym wzrostem skali występowania tego typu wypowiedzi, co jest związane z rozpowszechnieniem się internetu, który jest jednym z ich głównych nośników, a po drugie – wzrostem świadomości społecznej i wrażliwości na tego typu komunikaty¹².

3 Przemoc domowa – prawne aspekty problemu

Skuteczne przeciwdziałanie przemocy domowej i efektywne realizowanie zadań w ramach wojewódzkiej polityki społecznej, nie jest możliwe bez wiedzy dotyczącej znajomości podstawowych rozwiązań prawnych. Przemoc domowa jako problem ogólnospołeczny ujmowany w kontekście łamania praw człowieka znajduje już odzwierciedlenie w wielu dokumentach międzynarodowych. Natomiast poszukiwanie najskuteczniejszych rozwiązań w celu zmniejszenia zasięgu występowania problemu i jego skutków w obszarze społecznym, zdrowotnym, ekonomicznym nie jest możliwe bez gruntownej znajomości prawa krajowego.

Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych:

- 1) Karta Narodów Zjednoczonych z 1945 r.;
- 2) Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r.;
- 3) Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r.;
- 4) Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 r.;
- 5) Deklaracja Wiedeńska z 1993 r.;
- 6) Deklaracja o Eliminacji Przemocy wobec Kobiet z 1993 r.;
- 7) Deklaracja Pekinńska z 1995 r.;
- 8) Konwencja o Prawach Dziecka z 1989 r.

¹² Mowa nienawiści. CBOS. Komunikat z badań nr 139/2019, s. 4, dostęp online: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_139_19.PDF

Dokumenty Rady Europy:

- 1) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (85)4 w sprawie przemocy domowej z 26 marca 1985 r.;
- 2) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (90)2 w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie z 15 stycznia 1990 r.;
- 3) Rekomendacja Rady Europy 1450 (2000) dotycząca przemocy wobec kobiet w Europie;
- 4) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy Rec. (2002) w sprawie ochrony kobiet przed przemocą z 30 kwietnia 2002 r.;
- 5) Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z 11 maja 2011 r. tzw. Konwencja Stambulska.

Dokumenty Unii Europejskiej:

- 1) Dyrektywa 2012/29/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz. Urz. UE L 315 z 14.11.2012, s. 57);
- 2) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony (w sprawach karnych) (Dz. Urz. UE L 338 z 21.12.2011, s. 2);
- 3) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (Dz. Urz. UE L 335 17.12.2011, s. 1);
- 4) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW (Dz. Urz. UE L 101 z 15.04.2011, s.1);
- 5) Program sztokholmski przyjęty w dniach 10-11 grudnia 2009 r.

Dokumenty krajowe:

Zadania Samorządu Województwa Lubuskiego w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej wynikają z art. 6 ust. 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy domowej;
- 2) inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej;
- 3) opracowywanie ramowych programów ochrony osób doznających przemocy domowej oraz ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, a także ramowych programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;
- 4) organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej, w tym obowiązkowych szkoleń dla członków zespołu interdyscyplinarnego oraz grup diagnostyczno-pomocowych.

Program został przygotowany w oparciu o dane z lat 2019 - 2022 dotyczące realizacji działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W oparciu o zmiany wprowadzone w nowelizacji ww. ustawy w całym dokumencie została już zastosowana nazwa przemoc domowa.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2023 r., poz. 901 z późn. zm.) wskazuje, iż do zadań samorządu województwa w obszarze pomocy społecznej należy, m.in. opracowywanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa. Obejmuje ona głównie programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz diagnozowanie i monitorowanie wybranych problemów społecznych w regionie, w które wpisuje się przemoc domowa.

Przemoc domowa jest problemem społecznym, na którego powstanie ma wpływ wiele czynników. Wobec ww. ustawy komplementarnym dokumentem prawnym jest ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2151). Nakłada ona na samorząd województwa obowiązek realizacji zadań w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi poprzez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, w tym m.in.: przeciwdziałania przemocy domowej.

Kierunkowym dokumentem, który szczegółowo określa w czterech obszarach problemowych zadania dla samorządu wojewódzkiego jest **Rządowy Program**

Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 przyjęty Uchwałą nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r.

Ponadto istotnymi aktami prawnymi są również:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku;
2. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 566);
3. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 571);
4. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz.145);
5. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2230);
6. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 17);
7. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2809);
8. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 37);
9. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej (Dz.U. z 2023 r., poz.1161);
10. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 20 czerwca 2023 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej (Dz.U. z 2023 r., poz.1165);
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2023 r., poz.1870);
12. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 29 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy domowej (Dz.U. z 2023 r., poz.1827).

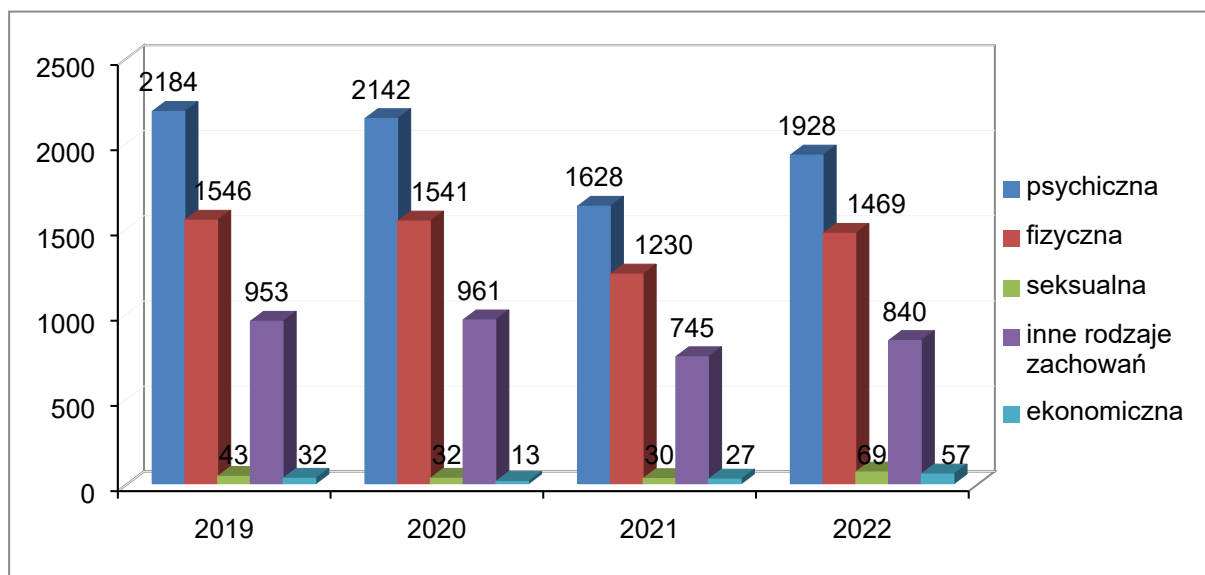
4 Przemoc domowa – diagnoza zjawiska w województwie lubuskim w kontekście badań krajowych

Przemoc domowa jest wielowymiarowym i złożonym zjawiskiem a dokładny pomiar jego skali, zarówno w regionie, jak i w Polsce jest praktycznie niemożliwy. Dzieje się tak przede wszystkim dlatego, że oficjalne statystyki obejmują tylko zgłaszane przypadki przemocy, a często bywa ona ukrywana w „zaczysku domowym”, a nawet niepostrzegana jako przemoc i nazywana innymi problemami rodzinnymi. Oszacowania skali zjawiska przemocy domowej można dokonać na podstawie dostępnych źródeł informacji. Są nimi między innymi statystyki Policji (przeprowadzone interwencje, uruchomione procedury „Niebieskie Karty”), czy dane zbierane przez instytucje publiczne (sprawozdania rządowe) i organizacje pozarządowe, udzielające pomocy specjalistycznej osobom doznającym przemocy domowej oraz prowadzące oddziaływania wobec osób stosujących przemoc, a także ogólnopolskie badania populacyjne.

4.1 Obraz przemocy domowej według danych statystycznych policji

Najczęściej występującą formą przemocy w województwie lubuskim jest przemoc psychiczna, a następnie przemoc fizyczna. W statystykach policyjnych kolejne miejsce zajmują tzw. „inne rodzaje zachowań”, przez co należy rozumieć niszczenie /uszkodzenie mienia, zabór/przywłaszczenie mienia, groźba karalna, znieważenie, zmuszanie do picia alkoholu, zażywania środków odurzających lub inne działania. Najmniej przypadków dotyczy przemocy ekonomicznej i seksualnej. Obrazuje to wykres nr 1. Warto zaznaczyć, że różne formy przemocy współwystępują i trudno mówić o nich jak o oddzielnych zjawiskach. Podział ten jest charakterystyczny nie tylko dla regionu lubuskiego, ale także dla całej Polski.

Wykres 1. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy domowej w województwie lubuskim w latach 2019-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie z Analizy Realizacji Procedury „Niebieskie Karty” komend Miejskich i Powiatowych Policji Województwa Lubuskiego z lat 2019-2022

Diagnozy zjawiska przemocy zlecane były kilkakrotnie przez resort rodziny i polityki społecznej. Ostatnie wyniki badania ogólnopolskiego pochodzą z października 2019 roku. Wyniki potwierdzają, że najpowszechniejszą formą przemocy w Polsce jest przemoc psychiczna. W 2018 roku przemocy psychicznej doświadczyło 29% badanych. Na przełomie całego życia 40% badanych przyznaje, że doświadczyło tej formy przemocy więcej niż raz w życiu. Jednocześnie określenie skali tego rodzaju przemocy jest w dużym stopniu uzależnione od przyjętej definicji. Przemoc psychiczną można bowiem rozumieć bardzo szeroko.

Co czwarty Polak (23%) doświadczył kiedykolwiek przemocy fizycznej, niemniej jednak na wielokrotne doznawania przemocy wskazało 16% osób. W 2018 roku tej formy przemocy doświadczyło 14% badanych. Przy czym badania pokazały, że osoby które deklarowały, że doznały w swoim życiu przemocy fizycznej, wskazywały najczęściej, iż doświadczenie to miało miejsce wiele lat temu, najprawdopodobniej w dzieciństwie.

Przemoc ekonomiczna dotknęła 13% badanych. Badający przyznają, że stykają się w swojej pracy z tym rodzajem przemocy, jednak trudno im oszacować ogólną skalę zjawiska.

5% badanych stwierdziło, że doświadczyli przemocy seksualnej, co zdaniem ekspertów jest liczbą mocno zaniżoną. Ten rodzaj przemocy rzadko wychodzi na jaw,

gdyż Polacy wstydzą się mówić o tej sferze życia, a ponadto wiedza o przemoc seksualnej jest bardzo niska i często zachowania będące jej przejawem nie są tak postrzegane ¹³.

Tabela 1. Liczba formularzy „Niebieska Karta – A” wypełnionych przez Policję w latach 2019 – 2022 w Polsce i w garnizonie lubuskim

Rok	Wartości dla Polski	Wartości dla województwa lubuskiego
2019	74 313	1772
2020	72 601	1692
2021	64 250	1387
2022	61 645	1742

Zródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji procedury "Niebieskie Karty" upublicznionych na stronie internetowej Komendy Głównej Policji oraz Analizy Realizacji Procedury „Niebieskie Karty” komend Miejskich i Powiatowych Policji Województwa Lubuskiego z lat 2019-2022

Oficjalne statystyki policyjne w Polsce wskazują na spadek liczby incydentów przemocy domowej w latach 2019-2022. W województwie lubuskim sytuacja wygląda nieco odmiennie. Po wyraźnym spadku liczby wypełnionych formularzy NK w latach 2020 – 2021, w roku 2022 notuje się spory wzrost. W badanym okresie przypada szczególnie czas pandemii COVID-19. Statystyki poszczególnych państw europejskich dotyczące incydentów przemocy domowej wobec kobiet w okresie pandemii, tj. od 2020 roku do sierpnia 2021 roku, nie są dostępne. Świadczenia pracowników instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych wspierających walkę z przemocą domową kobiet, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach europejskich sugerują, iż jej problem eskalował pod wpływem zmian wprowadzanych przez regulacje epidemiologiczne.

Zestawienie liczby wypełnionych Niebieskich Kart w poszczególnych komendach powiatowych przedstawione zostało w poniższej tabeli. Szczególną uwagę należy zwrócić na powiaty: wschowski, międzyrzecki, sulęciński oraz gorzowski z miastem Gorzów Wlkp. Dane za rok 2022 są najwyższe w badanym okresie i wskazują na wyraźny wzrost. W pozostałych powiatach tendencja jest spadkowa lub utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

¹³ Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie, Raport Kantar Polska dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Październik 2019 roku

Tabela 2. Liczba wszczętych NK-A w poszczególnych jednostkach województwa lubuskiego w latach 2019 - 2022

Jednostka	Liczba wypełnionych NK-A			
	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.
KPP Świebodzin	102	72	43	87
KPP Wschowa	133	88	75	143
KMP Zielona Góra	301	264	176	259
KPP Międzyrzecz	126	123	138	196
KPP Nowa Sól	281	312	197	276
KMP Gorzów Wlkp.	209	279	229	295
KPP Strzelce Krajeńskie	98	71	75	91
KPP Sulęcín	50	52	55	59
KPP Żary	104	96	95	89
KPP Żagań	181	193	138	129
KPP Słubice	123	78	96	71
KPP Krosno Odrzańskie	64	59	70	47
WOJ. LUBUSKIE	1772	1687	1387	1742

Źródło: Opracowanie własne na podstawie z Analizy Realizacji Procedury „Niebieskie Karty” komend Miejskich i Powiatowych Policji Województwa Lubuskiego z lat 2019-2022

Choć liczba ujawnionych przypadków przemocy domowej wobec mężczyzn rośnie, to jednak osobami krzywdzonymi są przede wszystkim kobiety i dzieci. Potwierdzają to dane zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 3. Liczba osób, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą domową w latach 2019 – 2022 w województwie lubuskim

Rok	Dane dla województwa lubuskiego, w tym		
	kobiety	mężczyźni	dzieci
2019	2218		
	1511 (68%)	265 (12%)	442 (20%)
2020	2061		
	1469 (71,3%)	209 (10,1 %)	383 (18,6 %)
2021	1616		
	1180 (73 %)	168 (10,4 %)	268 (16,6%)
2022	1940		
	1387 (72%)	262 (13%)	291 (15%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Analizy Realizacji Procedury „Niebieskie Karty” komend Miejskich i Powiatowych Policji Województwa Lubuskiego z lat 2019-2022

Okolo 70 % osób doznających przemocy w województwie lubuskim stanowią kobiety. Sytuacja wygląda podobnie w skali całego kraju. Nie negując faktu, że kobiety są również osobami stosującymi przemoc, zwrócić należy uwagę, że skala przemocy doświadczanej przez kobiety, w szczególności w związkach bliskich, oraz wyraźnie określona płeć sprawców (męska) i osób doświadczających przemocy (żeńską) potwierdzają, że przemoc domowa jest zjawiskiem uwarunkowanym płcią społeczno-kulturową. Stereotypy płciowe mogą przyczyniać się także do racjonalizacji, tym samym – usprawiedliwiania, przemocy domowej. Przemoc wobec kobiet ze względu na płeć obejmuje rodzinę, społeczność lokalną, przestrzeń publiczną, miejsce pracy, czas wolny, politykę, sport, ochronę zdrowia czy sferę edukacji. Podjęcie środków promujących zmianę społecznych i kulturowych wzorców zachowań w celu wyeliminowania uprzedzeń bazujących na stereotypach płci powinno być jednym z kluczowych działań.

Drugą grupę wśród osób doznających przemocy stanowią dzieci. W województwie lubuskim na przestrzeni lat 2019 - 2022 notuje się spadek liczby dzieci doświadczających przemocy w stosunku do ogółu osób doświadczających przemocy domowej. W roku 2019 dzieci stanowiły 20% ogółu, natomiast w 2022 roku 15% ogółu osób, co do których istniało podejrzenie, że doświadczały przemocy domowej. W kontekście ochrony dziecka w sytuacji krzywdzenia w rodzinie ważne jest zdefiniowanie podstawowych pojęć związanych z tym tematem. Należy zauważyć, że najczęstszą formą przemocy wobec małych dzieci jest przemoc fizyczna, zaniedbywanie lub zaniechanie. Dzieciństwo jest szczególnym okresem uczenia się, kształtowania osobowości i utrwalania przekonań na temat otaczającego świata. Doświadczenie przemocy w tym okresie niesie za sobą wiele skutków dla różnych sfer funkcjonowania. Istotne jest to, że doświadczenie traumy w dzieciństwie ma swoje konsekwencje, a trauma doświadczona nawet w okresie niemowlęcym może być zapamiętana. Małoletni, będący świadkiem przemocy domowej stosowanej wobec innych na mocy nowelizacji ustawy z 2023 roku, również traktowany jest jak osoba doznająca przemocy.

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę od 2013 roku regularnie prowadzi diagnozę przemocy wobec dzieci w Polsce. Badanie jest przeprowadzane cyklicznie co 5 lat i stanowi jedno z nielicznych kompleksowych źródeł wiedzy o problemie przemocy

wobec dzieci w Polsce. Ostatni raport z Diagnozy Przemocy Wobec Dzieci w Polsce opublikowany został w 2023 roku ¹⁴.

Najważniejsze wyniki wykazały, że:

- większość dzieci i nastolatków (79%) doświadczyła w swoim życiu choć raz przemocy lub zaniedbania, w roku poprzedzającym badanie było to 52% respondentów;
- najczęściej zgłaszanymi formami przemocy były przemoc ze strony rówieśników (66%), przemoc ze strony bliskiego dorosłego (32%), wykorzystanie seksualnie bez kontaktu fizycznego (26%). Ponadto 23% dzieci i nastolatków było zaniedbywanych emocjonalnie, 20% – doświadczało parentyfikacji, a 14% – było świadkami przemocy w domu. Wykorzystywania seksualnego z kontaktem fizycznym doświadczyło 8% respondentów, tyle samo (8%) było zaniedbywanych fizycznie;
- dziewczyny częściej niż chłopcy deklarują, że doświadczyły przemocy ze strony bliskich dorosłych (36% vs 29%), były świadkami przemocy w domu (18% vs 11%), były zaniedbywane fizycznie (9% vs 7%), były wykorzystywane seksualnie zarówno bez kontaktu fizycznego (34% vs 17%), jaki z nim (13% vs 3%). Mieszkańcy miast częściej niż mieszkańcy wsi deklarują doświadczenie przemocy rówieśniczej (70% vs 63%) i wykorzystywania seksualnego bez kontaktu fizycznego (29% vs 23%);
- sprawcami przemocy psychicznej i fizycznej wobec dzieci ze strony bliskich dorosłych najczęściej byli rodzice – ojcowie (odpowiednio, 39% i 35%) i matki (odpowiednio, 43% i 31%). Sprawcami psychicznej przemocy rówieśniczej (87%), znęcania się (76%) lub fizycznej przemocy rówieśniczej (54%) były najczęściej dzieci i nastolatki spoza rodziny. Sprawcami wykorzystywania seksualnego najczęściej byli mężczyźni;
- co piąty nastolatek (22%) okaleczał się, a co jedenasty (9%) miał za sobą próbę samobójczą. Dziewczyny częściej niż chłopcy deklarują zarówno samookaleczenia (29% vs 14%), jak i próby samobójcze (14% vs 5%).

Wyniki badania wskazują na związek między doświadczaniem przemocy a podejmowaniem zachowań autodestrukcyjnych. Na okaleczanie się najsilniej

¹⁴ Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce 2023
https://fdds.pl/_Resources/Persistent/3/9/4/3/3943002796f08822b304839b734de7ed02adf96a/Najwa%C5%BCniejsze%20wyniki.pdf z dnia 11.12.2023

wpływa doświadczenie przemocy rówieśniczej, a na próby samobójcze – doświadczenie wykorzystania seksualnego z kontaktem fizycznym.

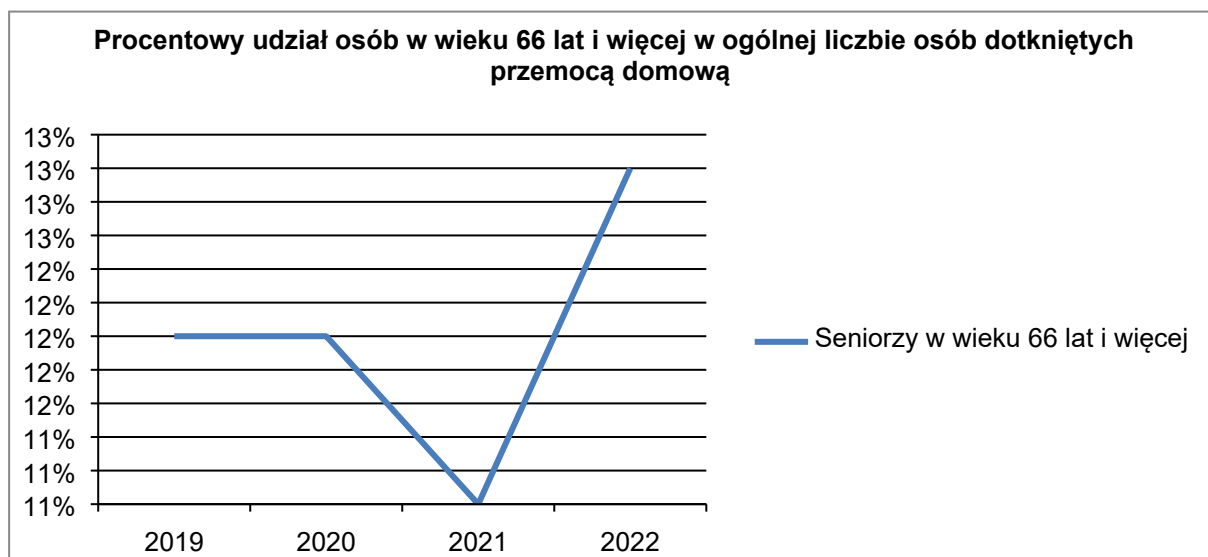
Spośród badanych czynników ryzyka przemocy najbardziej znaczące okazały się nadużywanie alkoholu przez domownika, choroba psychiczna domownika i używanie narkotyków przez domownika.

Osobami, na których wsparcie mogły liczyć dzieci i nastolatki, byli matka (65%), rówieśnicy spoza rodziny (64%), ojciec (45%), rodzeństwo lub inne dziecko z rodziny (38%), inny dorosły z rodziny (26%), psycholog lub pedagog (13%) oraz nauczyciel lub nauczycielka (11%). 8% dzieci i nastolatków przyznaje natomiast, że nie miało ani jednej osoby, do której mogło się zwrócić w trudnej sytuacji.

W ostatnich latach można zaobserwować znaczące zmiany w rozpowszechnianiu przemocy wobec małoletnich. Wzrósł odsetek osób, które doświadczyły ze strony rówieśników przemocy fizycznej (z 41% w 2013 r. do 48% w 2023 r.) i przemocy psychicznej (odpowiednio, z 28% do 43%), a spadł odsetek osób, które doświadczyły przemocy fizycznej ze strony bliskich dorosłych (odpowiednio, z 33% do 24%).

W województwie lubuskim – podobnie jak w całym kraju – obserwujemy zmiany w strukturze demograficznej ludności. Według prognozy GUS osoby powyżej 65 roku życia w 2030 r. będą stanowić blisko 23%, a w 2050 r. – 33% populacji naszego kraju. Seniorzy, jako szczególna grupa osób dotkniętych przemocą domową oraz różnymi formami złego traktowania, najczęściej doświadczają przemocy psychicznej, fizycznej i przemocy ekonomicznej. Osoby odpowiedzialne za przemoc to współmałżonek lub dorosłe dziecko. Do najczęściej występujących form przemocy należy znieważanie, wyzwiska, ośmieszanie, lekceważenie, zastraszanie, szantażowanie, zabieranie/używanie własności osoby starszej bez jej zgody, popychanie, szturchanie, zabieranie pieniędzy.

Wykres 2. Seniorzy jako szczególna kategoria osób dotkniętych przemocą domową w województwie lubuskim w latach 2019-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Analizy Realizacji Procedury „Niebieskie Karty” komend Miejskich i Powiatowych Policji Województwa Lubuskiego z lat 2019-2022

Na podstawie raportu z badania pn. „Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”, który został przeprowadzony w ramach Projektu Predefiniowanego „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”, realizowanego we wrześniu 2022 r., wynika, że „przemoc stosowana wobec osób starszych i osób niepełnosprawnych jest zjawiskiem, którego skala jest obecnie w Polsce niedoszacowana. Jak pokazują wyniki diagnozy, znaczna część Polek i Polaków była w swoim życiu świadkami przemocy wobec osób starszych i osób niepełnosprawnych. Częściej wiedzę o przemocy wśród osób bliskich mają kobiety i osoby młodsze. Fakt ten ma prawdopodobnie związek, z jednej strony z pełnieniem przez kobiety ról opiekuńczych, z drugiej - z międzypokoleniowymi zmianami kulturowymi w relacjach międzyludzkich oraz sposobach definiowania, identyfikowania i mówienia o przemocy. Jednocześnie jedynie jedna na trzy osoby zdecydowały się ujawnić przemoc w swoim najbliższym otoczeniu, której były świadkami. Równie rzadko na zgłoszenie przemocy decydują się osoby, które jej doświadczyły. Przemoc każdego rodzaju trwa często wiele lat. Badani potwierdzają, że przemoc, której doświadczyli miała dotkliwy i negatywny wpływ na ich życie i zdrowie.

Osobami stosującymi przemoc są najczęściej bliscy krewni i osoby z najbliższego otoczenia. Ze względu na liczne zależności, takie jak wspólne gospodarstwo domowe, strach przed osobą stosującą przemoc, wstyd przed otoczeniem, silne związki

emocjonalne i niejednokrotnie również zależność osób doznających przemocy od sprawców przemocy, a także mechanizmy wyuczonej bezradności wśród osób starszych i osób niepełnosprawnych, odsetek incydentów przemocy, których ofiary sięgają po profesjonalną pomoc jest znikomy”¹⁵.

Czynnikami utrudniającymi ujawnienie przemocy wobec osób starszych są, m.in.: naturalne oznaki starzenia się, takie jak narażenie na upadki i urazy ciała, demencja i stereotypowe traktowanie, bycie zależnym od osoby, która stosuje przemoc czy silne emocje, tj. lęk, wstyd, poczucie winy i ufność, że sytuacja się poprawi sama. Niezwykle ważne jest więc ustawiczne edukowanie służb pomocowych w zakresie dostrzegania oznak przemocy wobec osób starszych, ale również wsparcie samych seniorów, aby potrafili nazwać złe traktowanie i nie bali się szukać pomocy.

Tabela 4. Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową w latach 2019 – 2022 w województwie lubuskim

Rok	Dane dla województwa lubuskiego, w tym		
	mężczyźni	kobiety	Dzieci
2019	1807		
	1623 (89,8%)	173 (9,6%)	11 (0,6%)
2020	1700		
	1552 (91,3%)	137 (8,1%)	11 (0,6%)
2021	1400		
	1275 (91 %)	117 (8,4 %)	8 (0,6%)
2022	1758		
	1533 (87%)	208 (12%)	17 (1%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Analizy Realizacji Procedury „Niebieskie Karty” komend Miejskich i Powiatowych Policji Województwa Lubuskiego z lat 2019-2022

W roku 2022 zanotowano 1758 osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowili mężczyźni (około 90% ogółu), jednoznacznie wynika to z danych zawartych w powyższej tabeli. W porównaniu z rokiem 2021 (o 112,5%) wzrosła również liczba osób nieletnich, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową.

¹⁵. „Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy wobec osób starszych i osób niepełnosprawnych” Raport z badań w ramach projektu Predefiniowany „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i osób niepełnosprawnych” realizowany w ramach Programu „Sprawiedliwość” i finansowany z Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, 2022 r.

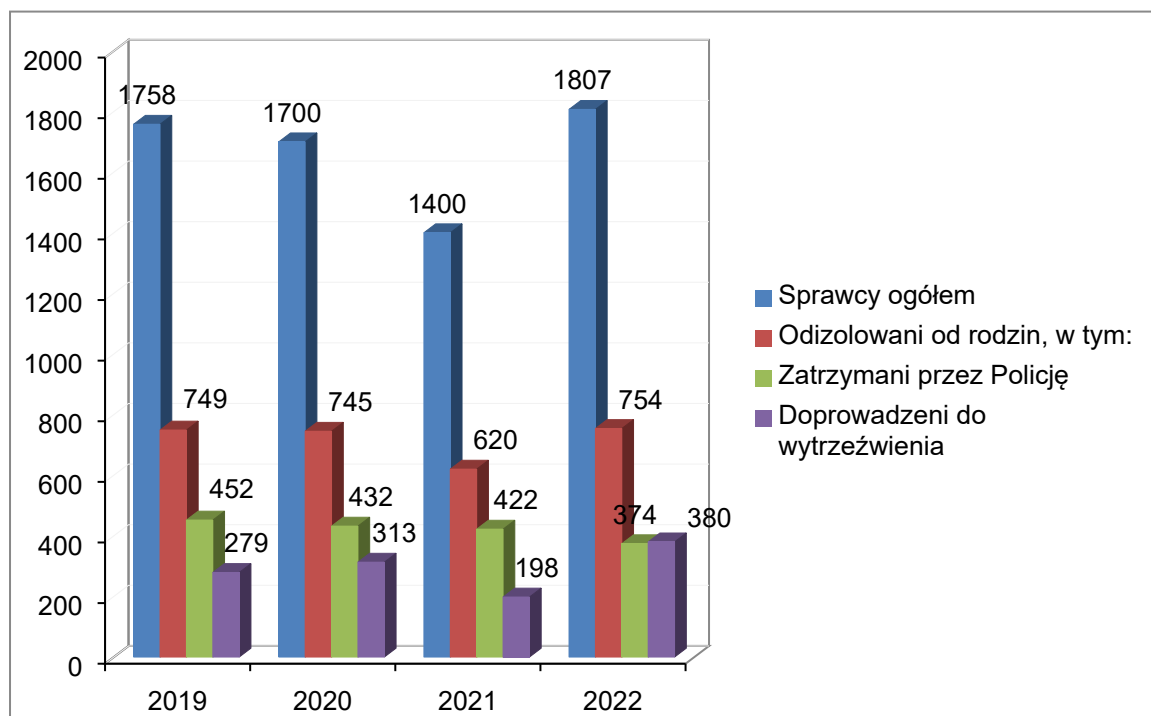
Tabela 5. Stan trzeźwości osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową

Rok	Liczba sprawców	Liczba sprawców w stanie nietrzeźwości, w tym	
		mężczyźni	Kobiety
2019	1807	827 (44 %)	
		783 (95%)	44 (5%)
2020	1700	759 (45%)	
		725 (95,5%)	33 (4,4 %)
2021	1400	644 (46%)	
		614 (95 %)	29 (5 %)
2022	1758	780 (44%)	
		733 (94%)	46 (6%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie z Analizy Realizacji Procedury „Niebieskie Katy” komend Miejskich i Powiatowych Policji Województwa Lubuskiego z lat 2019-2022

Powyższa tabela dowodzi, że prawie połowa osób stosujących przemoc domową jest pod wpływem alkoholu, z czego zdecydowaną większość stanowią mężczyźni. Alkohol osłabia kontrolę własnych zachowań, zwiększa prawdopodobieństwo reagowania złością i gniewem na trudności i niepowodzenia życiowe, zaburza ocenę sytuacji i może powodować błędną interpretację zachowań innych osób. Uzależnienie od alkoholu nie zwalnia z odpowiedzialności za popełnione czyny, mimo że osoby stosujące przemoc często wykorzystują fakt bycia nietrzeźwym jako usprawiedliwienie swojego zachowania. Należy zauważyć, że nadużywanie alkoholu nie jest ani koniecznym, ani wystarczającym warunkiem stosowania przemocy. Aktualny stan badań wskazuje na to, że nie ma związku przyczynowo-skutkowego między przemocą a alkoholem, ale można mówić o współwystępowaniu tych zjawisk.

Wykres 3. Liczba osób zatrzymanych, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową w województwie lubuskim w latach 2019-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie z Analizy Realizacji Procedury „Niebieskie Karty” komend Miejskich i Powiatowych Policji Województwa Lubuskiego z lat 2019-2022.

Od 30 listopada 2020 r. obowiązują przepisy, zgodnie z którymi policjanci, ale też żandarmi wojskowi, mają prawo wydać nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. W województwie lubuskim w okresie od 30 listopada do 31 grudnia 2020 r. wydano 8 nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakazów zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, z czego:

- 1 nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia wobec sprawcy przemocy domowej;
- 7 nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakazów zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przez sprawcę przemocy domowej (na podstawie art. 15aa ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji).

Dane za lata 2021 i 2022 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Nakaz natychmiastowego opuszczenia mieszkania i zakaz zbliżania się

Rok	Nakaz	Zakaz	Nakaz i zakaz	Suma
2021	5	3	68	76
2022	0	0	50	50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie z Analizy Realizacji Procedury „Niebieskie Karty” komend Miejskich i Powiatowych Policji Województwa Lubuskiego z lat 2020-2021.

4.2 Wsparcie dla rodzin dotkniętych przemocą domową.

4.2.1 Gmina

Procedura „Niebieskie Karty”(NK) jest narzędziem, którego celem jest zatrzymanie przemocy domowej i zapewnienie bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy domowej. Na poziomie gminy uprawnienia do realizacji procedury „Niebieskie Karty” posiadają pracownicy socjalni jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.

Działania w ramach procedury „Niebieskie Karty” zamieszczono w tabeli 7.

Tabela 7. Działania w ramach procedury „Niebieskie Karty” w latach 2019-2022 w województwie lubuskim

	2019	2020	2021	2022
Ilość rodzin, które objęto działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty”	2 685	2 397	2 314	2 641
Ilość osób, które objęto działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty”	7 201	6 719	6 269	7 386
Ilość grup roboczych	2 245	2 077	2 175	2 798
Ilość założonych Niebieskich Kart-A	2 329	2 243	1 983	2 352
Ilość rodzin, w których ponownie wystąpiła przemoc domowa	416	348	287	298
NK, w których osobami doznającymi przemocy były dzieci	369	358	382	511
NK, w których doznającymi przemocy były osoby powyżej 60 r.ż.	417	467	391	436
Liczba Niebieskich Kart -C	1 696	1 522	1 130	1 498
Liczba Niebieskich Kart -D	1 150	986	907	1 053
Liczba rodzin, które nie powróciły do zachowań przemocowych	1 186	1 150	1 200	1 363

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII z lat 2019-2022

W 2022 r. wzrosła liczba rodzin, które zostały objęte działaniami w ramach procedury „Niebieskie Karty” w stosunku do roku 2020 i 2021. Zwiększyła się również liczba osób, które objęto działaniami w ramach procedury NK. W roku 2022 w 511 rodzinach wszczęto procedurę ze względu na podejrzenie stosowania przemocy wobec dzieci, w 2019 r.- 369, w 2020 r. – 358, w 2021 r.- 382. Dane wskazują na wzrost przemocy wobec dzieci, w roku 2022 o 33,76% w stosunku do roku 2021.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w brzmieniu uchwalonym w 2005 roku nie przewidywała procedury odebrania dziecka. Przepisy przewidujące taką możliwość

zostały wprowadzone w 2010 roku. Zgodnie z obowiązującym brzmieniem art. 12a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, w razie zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową pracownik socjalny zapewnia dziecku ochronę przez umieszczenie go u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17), dającej gwarancję zapewnienia dziecku bezpieczeństwa i należytej opieki, w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub instytucjonalnej pieczy zastępczej. Poniższa tabela przedstawia dane dla województwa lubuskiego w latach 2019-2022, ale trudno mówić tu o jakimś wyraźnym trendzie.

Tabela 8. Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie artykułu 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej w województwie lubuskim w latach 2019-2022

ROK	Liczba dzieci które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie	Liczba dzieci umieszczonych u innej, nie zamieszkującej wspólnie osoby najbliższej w rozumieniu artykułu 115 § 11 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks karny	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej	Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej
2019	41	19	15	13
2020	39	22	11	6
2021	59	16	22	20
2022	47	30	22	4

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII z lat 2019-2022

Pod koniec 2023 roku ukazał się raport z badania ogólnopolskiego „Odbieranie dzieci rodzicom na podstawie art. 12a ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie” dr hab. Magdaleny Szafranek, zleconego przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości. Badanie prowadzone było od września 2022 roku do marca 2023 roku na podstawie akt spraw, o które zwrócono się do sądów rejonowych z całego kraju. Jak wynika z badania, najczęściej interwencja pracownika socjalnego na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej dotyczyła najmłodszych dzieci. Ponad połowa dzieci objętych badaniem w chwili zabezpieczenia stanowiły dzieci nieobjęte jeszcze obowiązkiem szkolnym.

Jest to ważny wniosek w kontekście wczesnego wykrywania nieprawidłowości występujących w środowisku rodzinnym.

Badanie wyraźnie pokazało, że na zagrożenia wynikające z zachowania czy zaniechania rodzica zdecydowanie częściej są narażone dzieci najmłodsze w wieku do 3 lat. Dzieci objęte procedurą interwencyjnego odebrania w zdecydowanej większości posiadały już rodzeństwo. Jeśli chodzi o rodziców, to statystycznie najczęściej są to osoby w średnim wieku, między ukończonym 31 a 40 rokiem życia, legitymujący się wykształceniem podstawowym oraz zasadniczym zawodowym. Co ważne, raport ujawnił wzrost w ostatnich latach liczby rodziców legitymujących się wyższym wykształceniem, co demaskuje stereotyp, zgodnie z którym stosowanie przemocy łącono z brakiem wykształcenia osób ją stosujących. W badanej próbie dominowały rodziny, które cechowała nieporadność ekonomiczna, czego skutkiem były trudności z zapewnieniem środków utrzymania rodziny i zabezpieczeniem podstawowych potrzeb. Taka tendencja jest dominująca od lat.

W toku prowadzonej analizy sprawdzano także relacje między jej członkami. W największej liczbie spraw rodzice w chwili odebrania dziecka, jak również w przeszłości, nie pozostawali w związku małżeńskim lub, mimo wspólnego zamieszkiwania, między rodzicami mógł występować daleko idący rozkład więzi rodzinnych. W toku kilku spraw dotyczących interwencyjnego odebrania dziecka toczyły się równoległe postępowania rozwodowe, rodzice wchodzili w kolejne związki partnerskie. Takie ustalenia wykazywano także w poprzednich badaniach. Badanie również dowiodło, że odebranie dziecka następuje bardzo często w przypadkach rodzin, w których wcześniej występowały już problemy związane z wykonywaniem przez rodziców obowiązków wobec dzieci. Odebranie dziecka jest często konsekwencją tych problemów, a zjawisko takie jest także obserwowane od lat.

Zdecydowanie najczęściej zdiagnozowanym problemem, który spowodował ingerencję pracownika socjalnego, było zaniedbywanie dziecka, mające swoją przyczynę w nadużywaniu alkoholu przez rodziców. Kolejnym istotnym problemem był brak zainteresowania dzieckiem, co zwykle było konsekwencją uzależnienia, niezaradności opiekuńczo-wychowawczej czy braku kompetencji rodzicielskich. Trzeba także zwrócić uwagę na problem stosowania przemocy fizycznej. W 15% przypadków wskazano bowiem taki stan faktyczny w momencie interwencji. Co dziwi

jednak najbardziej, to fakt, że tylko w nieco ponad 32 % przypadków procedura „Niebieskie Karty” była wszczęta wcześniej w związku ze stosowaną przemocą¹⁶.

Zespoły Interdyscyplinarne (ZI) i grupy robocze (GR)

Na terenie województwa lubuskiego funkcjonują 82 zespoły interdyscyplinarne (ZI). Głównym celem tych zespołów jest współpraca instytucji i organizacji na rzecz zapobiegania i zatrzymania przemocy domowej.

Tabela 9. Liczba i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych w województwie lubuskim w latach 2019 - 2022

ROK	Zespoły interdyscyplinarne		Grupy robocze	
	Liczba ogółem	Liczba posiedzeń ZI	Liczba funkcjonujących GR	Liczba posiedzeń GR
2019	82	1007	2245	6565
2020	82	490	2044	5411
2021	82	444	2175	5579
2022	82	455	2798	6457

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII z lat 2019-2022

Zespoły Interdyscyplinarne zostały utworzone we wszystkich gminach województwa lubuskiego. 100% gmin posiadało w składzie ZI przedstawicieli pomocy społecznej, policji oraz gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

Najwięcej posiedzeń ZI odbyło się w roku 2019, w 2020 liczba ta spadła o 51,34%. Spadek ten można tłumaczyć sytuacją pandemiczną w kraju, co wiązało się między innymi z ograniczeniem kontaktów bezpośrednich do koniecznego minimum. Tendencja spadkowa jest widoczna również w kolejnym roku, w roku 2022 liczba posiedzeń wzrosła o 2,47 %.

Najwięcej grup roboczych zostało powołanych w 2022 r., ich liczba wzrosła o ok. 28,65 % (o 623 grupy) w porównaniu do 2021 r. Wzrosła również liczba posiedzeń o ok. 15,74 % (o 878 posiedzeń).

4.2.2 Powiat

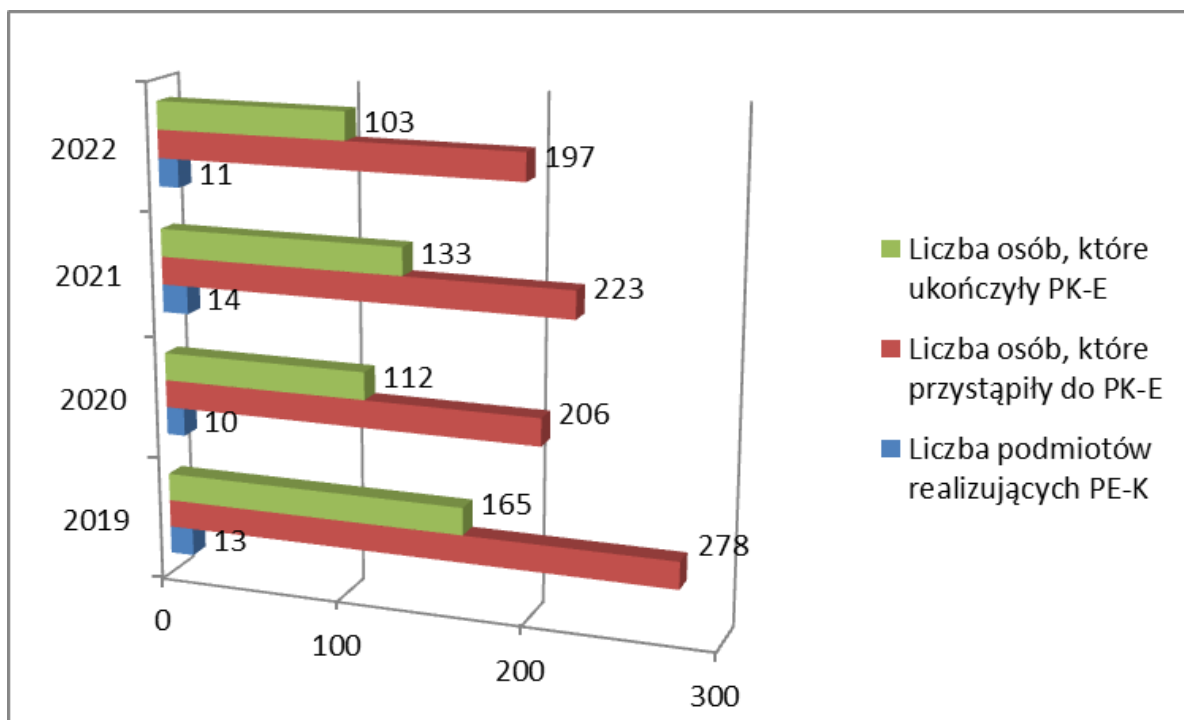
Programy korekcyjno-edukacyjne (PK-E)

Programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie są jedną z form oddziaływania wobec osób stosujących ten rodzaj przemocy i jedną z form jej przeciwdziałania. Są one także jednym z przewidzianych w k.k. obowiązków

¹⁶ M. Szafranek, „Odbieranie dzieci rodzicom na podstawie art. 12a ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie”, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2023

probacyjnych. Co ważne, ok. 70% ofiar przemocy nie chce rozstawać się ze swoimi partnerami – sprawcami przemocy, ale pragnie, by zmienili oni swoje zachowanie. Możliwość takiej zmiany dają właśnie programy korekcyjno-edukacyjne. Należy także pamiętać, że nawet rozstanie ze sprawcą jest tylko częściowym rozwiązaniem problemu. Czasem bowiem wcale nie przerywa ono doświadczania przemocy przez ofiarę, a dodatkowo nie daje żadnej pewności na jej przerwanie w innych relacjach, w jakie sprawca może wchodzić.¹⁷

Wykres 4. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc domową programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania stosowania przemocy domowej w woj. lubuskim.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych własnych z lat 2019-2022

Z wyżej przedstawionych danych wynika, że liczba osób, które przystąpiły do programów korekcyjno-edukacyjnych oraz liczba osób, które te programy ukończyły maleje. Programy korekcyjno – edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową nie są realizowane we wszystkich powiatach województwa. W 2020 roku realizowało je 10 powiatów, a w roku 2022 11 powiatów. Nowelizacja prawa w 2023 roku ma na celu rozwój oddziaływań skierowanych do osób stosujących przemoc. Przewiduje też

¹⁷P. Ostaszewski, „Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie w świetle wyników badania ankietowego”, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2015

możliwość złożenia zawiadomienia o popełnieniu wykroczenia przez osobę stosującą przemoc domową, w przypadku uporczywego uchylania się osoby stosującej przemoc domową od udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych. Wprowadzano również przepisy dotyczące nowej formy wsparcia, czyli programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

Tabela 10. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową zmierzających do zmiany wzorców zachowań w latach 2019-2022 w województwie lubuskim

Wskaźnik	2019	2020	2021	2022
Liczba programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	4	3	-	-
Liczba podmiotów realizujących programy psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	-	-	12	12
Liczba osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych	54	55	104	106
Liczba osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutyczne	19	37	34	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2019/2022 r. w Województwie Lubuskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

Opracowywanie i realizacja programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową jest zadaniem z zakresu administracji rządowej, realizowanej przez powiat. W latach 2021 – 2022 realizowane były przez dwanaście podmiotów, co stanowi znaczny wzrost w porównaniu z latami 2019 i 2020 (2019 r. – 4, 2020 r. – 3). Zwiększyła się również liczba osób, które przystąpiły do programów. W roku 2019 35,18% osób ukończyło program, w roku 2020 - 67,28%. W kolejnych latach widoczny jest spadek liczby osób, które ukończyły programy (32,70%– 2021 r., 36,80% – 2022 r.)

Tabela 11. Zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej pomocy w ośrodkach wsparcia i ośrodkach interwencji kryzysowej

ROK	Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			Ośrodki interwencji kryzysowej			
	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba osób, które skorzystały z pomocy	Liczba ogółem	W tym z miejscami całodobowymi	Liczba miejsc	Liczba osób, które skorzystały z pomocy
2019	1	30	56	7	6	59	721
2020	1	30	58	7	6	60	328
2021	2	50	21	6	6	49	71
2022	2	50	104	6	6	49	266

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2019/2022 r. w Województwie Lubuskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

Ośrodki Interwencji Kryzysowej (OIK)

Art. 19 pkt 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 901) zobowiązuje powiaty do prowadzenia ośrodków interwencji kryzysowej (OIK). Działalność Ośrodków skupiona jest na świadczeniu pomocy osobom, rodzinom, które znalazły się w trudnej sytuacji kryzysowej w wyniku zdarzenia losowego, sytuacji rodzinnej lub trudnych przeżyć osobistych. Głównym zadaniem ośrodków jest prowadzenie interdyscyplinarnych działań w zakresie interwencji kryzysowej, podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu, zmierzających do przywrócenia równowagi psychicznej i wypracowania umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan permanentnej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód.

Na terenie województwa lubuskiego funkcjonuje 6 ośrodków interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi. Z danych widać tendencję spadkową dotyczącą liczby osób, które skorzystały z pomocy ośrodków. Najmniej osób skorzystało z takiej formy pomocy w roku 2021, spadek ten był konsekwencją stanu pandemii COVID-19 w Polsce. W porównaniu z danymi z 2019 r. liczba ta spadła o około 90,15% (tj. o 650 osób). Sytuacja pandemii zmieniła formy kontaktu z klientem, z formy osobistej na kontakt za pomocą form zdalnych. Mniejsza liczba osób korzystających z pomocy OIK-ów wynika z wprowadzonych obostrzeń, reżimu sanitarnego i obawy przed chorobą.

Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (DSM)

W województwie lubuskim funkcjonują dwa domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (DSM). Od roku 2021 oferują one całodobowe wsparcie dla 50 osób. Z analizy danych widać znaczący wzrost liczby osób korzystających z tej formy wsparcia w roku 2022, w porównaniu z rokiem 2021 liczba ta wzrosła o 395,24 % (tj. o 83 osoby).

Specjalistyczny ośrodek wsparcia dla osób doznających przemocy domowej

W województwie lubuskim funkcjonuje jeden specjalistyczny ośrodek wsparcia dla osób doznających przemocy domowej. Ośrodek jest wyodrębnioną jednostką budżetową Miasta Gorzów Wlkp. i jest placówką ponadlokalną o zasięgu ponadgminnym. Funkcjonuje na terenie miasta Gorzowa Wlkp. i zapewnia darmowy całodobowy pobyt w hostelu dla 22 osób na okres 3 miesięcy. Ośrodek wspiera podopiecznych w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej, wynikającej z występowania przemocy domowej. Udziela poradnictwa psychologicznego, prawnego i socjalnego. W Ośrodku oferowana jest terapia indywidualna oraz grupy wsparcia. Prowadzana jest diagnoza sytuacji dzieci, konsultacje wychowawcze, pedagogiczne i pomoc socjoterapeutyczna.

4.2.3 Na poziomie gminy i powiatu

Poradnictwo specjalistyczne i punkty konsultacyjne

Osobie doznającej przemocy domowej udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego.

Tabela 12. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą domową w formie poradnictwa w latach 2019 – 2022 w województwie lubuskim

	2019	2020	2021	2022
Poradnictwo ogółem, w tym	4953	3023	3905	5086
medycznego	156	140	101	110
psychologicznego	1504	1501	1203	1596
prawnego	1032	1227	627	715
socjalnego	3766	2789	1901	2405
zawodowego i rodzinnego	1105	1067	832	1338
pedagogicznego	-	-	437	655

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2019-2022 r. w Województwie Lubuskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

W roku 2022 można zaobserwować wzrost liczby osób, które skorzystały ze specjalistycznego poradnictwa. Spadek w latach 2020 – 2021 spowodowany był

sytuacją pandemii COVID -19. Najniższą liczbę poradnictwa psychologicznego zanotowano w roku 2021. W roku 2022 r., w porównaniu z rokiem 2021, widoczny jest wzrost we wszystkich formach poradnictwa. Co raz więcej osób korzysta z różnych form wsparcia, największe wzrosty dotyczą poradnictwa zawodowego i rodzinnego (wzrost o 60,81%), psychologicznego (wzrost o 32,66%) oraz socjalnego (wzrost o 26,51%).

Tabela 13. Punkty konsultacyjne w województwie lubuskim

	2019	2020	2021	2022
Liczba punktów konsultacyjnych	18	21	24	23
Osoby objęte pomocą	943	583	608	859

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2019-2022 r. w Województwie Lubuskim – Centralna Aplikacja Statystyczna

Na terenie województwa lubuskiego w roku 2022 funkcjonowały 23 punkty konsultacyjne, z punktów skorzystało 859 osób, co stanowi wzrost o 41,28% w stosunku do roku 2021. Pomimo zwiększenia liczby punktów w latach 2020 i 2021 widać znaczny spadek osób korzystających z takiej formy wsparcia. Należy przyjąć, że spowodowane to było pandemią COVID – 19.

4.2.4 Województwo

Do zadań własnych samorządu województwa należy:

- opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy domowej;
- inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej;
- opracowywanie ramowych programów ochrony osób doznających przemocy domowej oraz ramowych programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, a także ramowych programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;
- organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej, w tym obowiązkowych szkoleń dla członków zespołu interdyscyplinarnego oraz grup diagnostyczno – pomocowych.

Zgodnie z założeniami ustawodawcy, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze realizował działania w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej w województwie lubuskim. Uchwałą nr XXXIII/315/2009 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 23 marca 2009 roku został przyjęty Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Nowatorskim rozwiązaniem w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej było utworzenie w 2013 r. „Lubuskiej Niebieskiej Tarczy Wobec Przemocy”. Celem powołania ogólnodostępnego portalu internetowego jest upowszechnianie kompleksowej, usystematyzowanej, syntetycznej i na bieżąco aktualizowanej wiedzy na temat funkcjonujących na terenie województwa lubuskiego form i zakresu instytucjonalnego przeciwdziałania przemocy domowej.

W ramach profesjonalizacji kadr w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, ROPS organizował bezpłatne szkolenia dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej. W latach 2019 - 2022 przeprowadzono 15 szkoleń i przeszkolono łącznie 289 osób (2019 r. - 2 szkolenia - 40 osób, 2020 r. - 4 szkolenia - 76 osób, 2021 r.- 5 szkoleń - 90 osób, 2022 r. - 4 szkolenia - 80 osób). Szkolenia skierowane były przede wszystkim do przedstawicieli instytucji i służb, którzy zajmują się przeciwdziałaniem przemocy domowej, w tym również do członków zespołów interdyscyplinarnych. Podczas szkoleń omówione zostały m.in. zagadnienia dotyczące przemocy wobec dziecka, profilaktyki przemocy, zasad prowadzenia oddziaływań poprzedzających wystąpienie zjawiska przemocy, przemocy w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Szkolenia pozwoliły zaktualizować dotychczasową wiedzę i poszerzyć kompetencje osób, co miało bezpośrednie przełożenie na podniesienie jakości i skuteczności podejmowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Nowelizacja ustawy obliguje samorząd województwa do przeprowadzenia obowiązkowych szkoleń dla członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno – pomocowych, co z pewnością zwiększy liczbę szkoleń i ilość osób przeszkolonych w kolejnych latach i wpłynie na profesjonalizację kadr w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

4.3 Przemoc domowa według danych prokuratury

Przestępstwa dotyczące przemocy w rodzinie, w polskim prawie zostały zawarte w rozdziale XXVI Kodeksu karnego z dnia 6 czerwca 1997 roku, zatytułowanym

Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece¹⁸. Przestępstwo znęcania się zostało uregulowane w art. 207 § 1 i jest kwalifikowane jako przestępstwo przeciwko rodzinie i opiece. Działania prokuratury w ściganiu tego przestępstwa przedstawiają dane zawarte w tabeli 14. Dane pochodzą z właściwych miejscowo prokuratur rejonowych.

Tabela 14. Liczba spraw o przestępstwo z zastosowaniem przemocy w rodzinie z art. 207 k.k. według danych Prokuratury Okręgowej w Zielonej Górze oraz Prokuratury Okręgowej w Gorzowie Wielkopolskim za lata 2019 – 2022

Lata	2019		2020		2021		2022	
	PO* Zielona Góra	PO Gorzów Wlkp.	PO Zielona Góra	PO Gorzów Wlkp.	PO Zielona Góra	PO Gorzów Wlkp.	PO Zielona Góra	PO Gorzów Wlkp.
Liczba postępowań wszczętych o czyn z art. 207 § 1 k.k.	736	365	735	394	541	309	562	339
Liczba postępowań zakończonych aktem oskarżenia o czyn z art. 207 § 1 k.k.	384	157	343	197	254	159	208	168
Liczba postępowań zakończonych umorzeniem o czyn z art. 207 § 1 k.k.	355	251	395	277	313	211	272	254
Zastosowane środki zapobiegawcze z art. 207 § 1 k.k.	341	200	219	173	258	189	304	220

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Prokuratury Okręgowej w Zielonej Górze i Prokuratury Okręgowej w Gorzowie Wielkopolskim. *) Prokuratura Okręgowa

Według udostępnionych danych przez Prokuraturę Okręgową w Zielonej Górze wynika, że w latach 2019 i 2022 wszczęto największą liczbę postępowań o czyn z art. 207 § 1. Najwyższą liczbę postępowań zakończonych umorzeniem odnotowano w 2020 r. Natomiast według danych przekazanych przez Prokuraturę Okręgową w Gorzowie Wielkopolskim, największą liczbę wszczętych postępowań odnotowano w 2022 r. Widać również trend wzrastający z roku na rok w zastosowaniu środków zapobiegawczych.

W stosunku do osób stosujących przemoc domową najistotniejszymi środkami zapobiegawczych są: tymczasowe aresztowanie, dozór policyjny z zakazem

¹⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r., poz. 1138, z późn. zm.).

kontaktowania się z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie (art. 275 § 2 kpk), dozór policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk), nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275a kpk). Na przestrzeni lat 2019 – 2022 zauważalny był spadek liczby najbardziej dotkliwego środka zapobiegawczego – tymczasowego aresztowania.

4.4 Przemoc domowa według danych sądowych

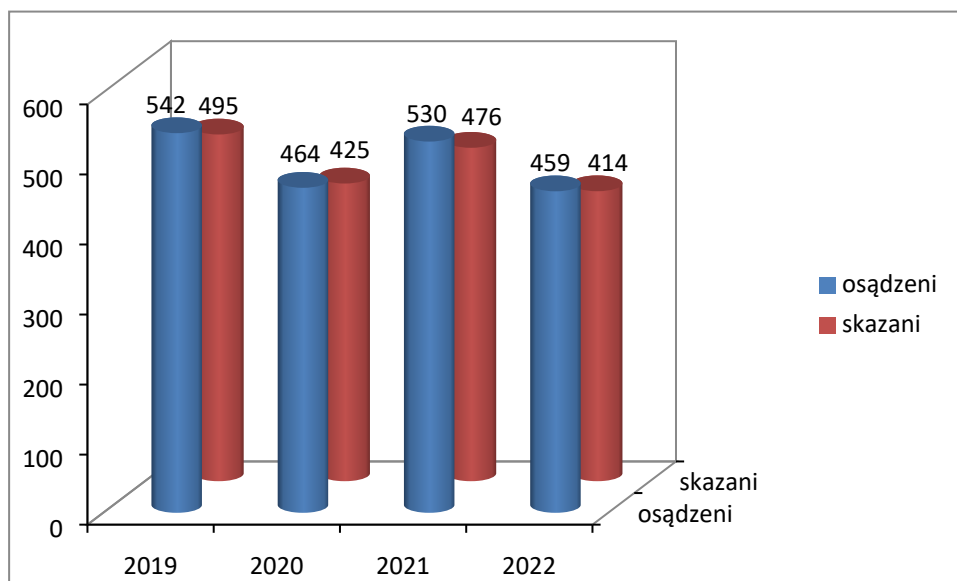
Na podstawie sprawozdania MS-S6r w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej sądów rejonowych województwa lubuskiego, zgromadzono dane dotyczące przestępstw z art. 207 §1 k.k. Analizie poddano dane takie jak: liczba osądzonych i skazanych z lat 2019 – 2022. Dane z tego zakresu zawiera tabela 15.

Tabela 15. Orzecznictwo sądów rejonowych w zakresie przestępstw przeciwko rodzinie kwalifikującego się jako przemoc w województwie lubuskim w latach 2019 – 2022 (art. 207 §1 k.k.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MS-S6r w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za okres I-XII 2019/2020/2021/2022 r. Sądów Rejonowych województwa lubuskiego.

Lp.	Jednostka Sądu Rejonowego	2019		2020		2021		2022	
		osądzeni	skazani	osądzeni	skazani	osądzeni	skazani	osądzeni	skazani
1	SR w Zielonej Górze	70	63	73	65	73	57	56	50
2	SR w Krośnie Odrzańskim	27	25	29	28	42	42	24	23
3	SR w Nowej Soli	78	66	64	57	62	55	44	39
4	SR w Świebodzinie	56	49	38	33	31	23	34	32
5	SR we Wschowie	29	27	6	6	19	18	18	17
6	SR w Żaganiu	65	64	43	41	47	45	49	46
7	SR w Żarach	84	79	66	62	67	66	47	46
8	SR w Gorzowie Wielkopolskim	52	50	57	50	94	85	77	64
9	SR w Międzyrzeczu	35	30	28	27	30	27	46	39
10	SR w Strzelcach Krajeńskich	13	10	22	19	18	15	17	15
11	SR w Słubicach	13	12	11	10	12	11	17	16
12	SR w Sulęcinie	20	20	27	27	35	32	30	27

Wykres 5. Liczba osób osądzonych i skazanych z art. 207 §1 k.k. w województwie lubuskim w latach 2019- 2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MS-S6r w sprawie osób osadzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za okres I-XII 2019/2020/2021/2022 r. Sądów Rejonowych województwa lubuskiego.

Przepis art. 207 §1 kk określa przestępstwo znęcania się fizycznego lub psychicznego nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy. Znęcanie się (zarówno fizyczne, jak i psychiczne) to konkretne działanie, jak i powstrzymanie się przed działaniem (zaniechanie).

Z przedstawionych danych wynika, że liczba osób osądzonych z art. 207 §1 k.k. zmalała o 13,40 % w roku 2022 w stosunku do roku 2021. Na przestrzeni badanych lat liczba ta pozostaje na podobnym poziomie, nie ma zasadniczego wzrostu ani spadku tego typu przestępstw. Najwyższą liczbę skazanych z ww. artykułu odnotowano w roku 2019 i wynosiła ona 495 osób, jednakże na podstawie tych danych trudno mówić o jakimś wyraźnym trendzie.

4.5 Podsumowanie i wnioski

Zapobieganie przemocy domowej i zmniejszenie tego zjawiska jest celem głównym polityki społecznej. Dane statystyczne nie odzwierciedlają pełnej skali występowania przemocy domowej. Związane to może być, między innymi, z ciągle niską świadomością społeczną. W mniejszych miejscowościach nadal panuje przeświadczenie, że zdarzeń z domu nie wynosi się na zewnątrz zgodnie z hasłem: „nie mów nikomu, co się dzieje w domu”. Przemoc domowa w tych środowiskach jest

odbierana jako norma w relacjach rodzinnych. W województwie lubuskim najczęściej występującą formą przemocy jest przemoc psychiczna, a następnie przemoc fizyczna. Nadal dominującymi osobami doznającymi przemocy domowej są kobiety i dzieci. Jednakże rośnie liczba przypadków przemocy domowej stosowanych wobec mężczyzn. Wzrosła liczba rodzin i osób objętych procedurą „Niebieskie Karty”, przy jednoczesnym wzroście liczby osób objętych specjalistycznym poradnictwem, (liczba osób korzystających z punktów konsultacyjnych). Coraz większa liczba osób korzysta z różnych form pomocy. Interesująco przedstawiają się dane dotyczące osób korzystających ze schronienia w DSM i w OIK. Tendencja wzrostowa, w stosunku do lat poprzednich, może sugerować zarówno nasilenie występowania zjawiska w województwie lubuskim (wariant pesymistyczny), jak też wzrost świadomości społecznej na temat dostępności i możliwości skorzystania z takiej formy wsparcia (wariant optymistyczny).

Analiza danych statystycznych dotyczących występowania przemocy domowej w latach 2019 – 2022 w województwie lubuskim, uwidoczniała wyraźny spadek odnotowanej liczby przypadków występowania przemocy domowej w latach 2020 – 2021. Był to okres trwania pandemii COVID-19. Nie ma dostępnych statystyk dotyczących występowania zjawiska przemocy po ogłoszeniu stanu zagrożenia epidemicznego. Spadek odnotowanych przypadków przemocy był wynikiem obostrzeń sanitarnych i organizacyjnych. Część działań służb społecznych oparta została na kontakcie zdalnym przy zastosowaniu komunikacji telefonicznej lub internetowej, co w istotny sposób ograniczyło możliwość ujawnienia zjawiska przemocy domowej.

Z wieloletniego doświadczenia Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze wynika, że ważną potrzebą jest podnoszenie kompetencji zawodowych kadr instytucji realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej. Niezbędna jest ciągła edukacja społeczeństwa i konieczne są programy korekcyjne dla osób stosujących przemoc i osób doznających przemocy domowej. Należałoby zwiększyć dostęp do tych programów, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach województwa.

5 Analiza SWOT Systemu

Analiza SWOT ma na celu klasyfikację czynników wewnętrznych (mocnych i słabych stron) i czynników zewnętrznych (szans i zagrożeń), decydujących o skuteczności Programu. Zestawienie tych czynników pozwoli wybrać kierunek

działań Programu, a tym samym osiągnąć założone cele, przy ograniczeniu zagrożeń i słabych stron a wykorzystaniu szans i mocnych stron.

MOCNE STRONY:

- w każdej gminie funkcjonują Zespoły Interdyscyplinarne,
- rozwinięta sieć placówek udzielających pomocy rodzinom z problemem przemocy w większych gminach i powiatach;
- wyspecjalizowana kadra posiadająca wiedzę z zakresu pracy z osobami stosującymi przemoc i osobami doznającymi przemocy domowej;
- organizacja systemu w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej poprzez organizacje bezpłatnych szkoleń;
- prowadzenie programów dla osób doznających przemocy;
- prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych i programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc;
- działanie punktów konsultacyjnych na terenie województwa lubuskiego;
- funkcjonowanie telefonów zaufania, infolinii interwencyjnych lub informacyjnych, w tym również całodobowych;
- możliwość korzystania z bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego;
- wszystkie gminy posiadają program przeciwdziałania przemocy;
- funkcjonowanie na terenie województwa infrastruktury pomocowej, w tym również z miejscami całodobowymi (np. OIK, DSM);
- zmiany w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej z 2005 r.

SŁABE STRONY:

- spadek liczby powiatów, w których realizowano programy korekcyjno – edukacyjne;
- niewystarczająca liczba programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową;
- niewystarczająca liczba programów terapeutycznych i wspierających dla osób doznających przemocy domowej;
- niewystarczająca liczba instytucji i grup działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej (w małych gminach);
- brak oferty specjalistycznej pomocy dla dzieci i młodzieży, doświadczających przemocy domowej z problemem alkoholowym;

- niewystarczająca współpraca instytucji odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przemocy domowej i placówek leczenia odwykowego;
- niewystarczające poradnictwo specjalistyczne (zbyt słaby dostęp do usług psychologów klinicznych, psychoterapeutów, psychologów, psychiatrów dziecięcych);
- niewystraszająca liczba specjalistów do pracy z osobami stosującymi przemoc;
- niska skuteczność oddziaływań instytucjonalnych na rzecz długotrwałej zmiany zachowań osób stosujących przemoc domową;
- ograniczanie działań wyłącznie do grup uznawanych za szczególnie ryzykowne, niepodejmowanie działań w innych środowiskach, schematyczne działania;
- zjawisko silnie powiązane z innymi szkodliwymi zjawiskami (uzależnienia, ubóstwo);
- brak zaangażowania w prace zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno - pomocowych wymienionych w ustawie grup specjalistów;
- brak rozwiązań systemowych ukierunkowanych na priorytetowe przyznanie schronienia osobom doznającym przemocy domowej (brak mieszkań);
- niewystarczające w samorządach środki finansowe na realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy.

SZANSE:

- możliwość finansowania działań z budżetu państwa oraz ze środków unijnych,
- wsparcie organizacji pozarządowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej;
- ustawowy obowiązek tworzenia lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej;
- wzrost świadomości społecznej dotyczącej problemu przemocy domowej;
- budowa jednorodnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej obowiązującego wszystkie podmioty;
- wykwalifikowana kadra zatrudniona w instytucjach oraz organizacjach pozarządowych;
- prowadzenie działań profilaktycznych (edukacyjno – informacyjnych) wśród mieszkańców województwa lubuskiego;
- funkcjonowanie Zespołów Interdyscyplinarnych;
- powszechność kampanii społecznych w zakresie przeciwdziałania przemocy;

- nowe narzędzia instytucjonalne zwiększające ochronę osób doświadczających przemocy domowej (wprowadzenie możliwości natychmiastowego izolowania sprawców przemocy od osób jej doznającej, wprowadzenie zakazu kontaktu i zakazu zbliżania się, zakaz wstępu np. do szkoły, miejsca pracy);
- poprawa jakości systemu przepływu informacji między instytucjami dotyczących przemocy domowej oraz zwiększenie zakresu współpracy międzyinstytucjonalnej;
- stałe, regularne wsparcie dla specjalistów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej (np. supervizja i coaching);
- zapewnienie ciągłości finansowania zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej;
- systematyczna diagnoza potrzeb szkoleniowych instytucji i organizacji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej;
- proces deinstytucjonalizacji możliwością dostosowania oferty w całodobowych instytucjach do jednostkowych potrzeb mieszkańców oraz na świadczenie usług na jak najwyższym poziomie;
- możliwość pozyskania dodatkowych środków finansowych na działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej, tzw. „kapsłowe”.

ZAGROŻENIA:

- niedoszacowanie skali występowania zjawiska przemocy domowej;
- brak ciągłości finansowania działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe;
- zagrożenia funkcjonowania rodziny, wielopropblemowość (ubóstwo, uzależnienia, rozpad więzi rodzinnych, kryzys wartości);
- współwystępowanie problemu z innymi problemami społecznymi występującymi w rodzinach doświadczających przemocy (nadużywanie alkoholu przez osobę stosującą przemoc, ubóstwo, choroby psychiczne, niepełnosprawność, uzależnienia);
- normy społeczne i kulturowe, np. przyzwolenie na stosowanie kar fizycznych wobec dzieci;
- ograniczone środki finansowe na realizację działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy;
- ograniczony dostęp do instytucji świadczących pomoc w przypadku występowania przemocy domowej w małych gminach;

- duże obciążenie emocjonalne osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy, prowadzące do wypalenia zawodowego i rotacji kadry zaangażowanej w przeciwdziałanie przemocy domowej;
- wtórna wiktymizacja i wykluczenie społeczne osób doznających przemocy jako czynniki blokujące zgłaszanie przemocy;
- bierna postawa świadków przemocy;
- niechęć do uczestnictwa w terapii przez osoby stosujące przemoc;
- brak spójności pomiędzy przepisami różnych instytucji/podmiotów.

6 Obszary, kierunki i działania Programu

Cel główny Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 – 2030.

Zwiększenie skuteczności działań podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w województwie lubuskim.

Obszar 1: Profilaktyka, diagnoza społeczna i edukacja społeczna

Cel strategiczny 1. Zintensyfikowanie działań profilaktycznych, diagnostycznych i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej		
Kierunek działania 1.1	Poszerzanie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy domowej	
Zadanie	Wskaźnik	Realizator
Diagnoza zjawiska przemocy domowej na obszarze województwa lubuskiego	Liczba opracowanych diagnoz	JST, ROPS, NGO
Kierunek działania 1.2	Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy domowej	
Zadanie	Wskaźnik	Realizator
Prowadzenie lokalnych i regionalnych kampanii społecznych, które: - niwelują stereotypy na temat przemocy domowej, usprawiedliwiające jej stosowanie, - opisują mechanizmy przemocy domowej oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania, - promują metody wychowawcze bez użycia przemocy i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec małoletnich przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę, - promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy domowej, w tym ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc domową	Liczba regionalnych kampanii społecznych	JST, ROPS, NGO
Działania edukacyjne dotyczące zjawiska przemocy domowej	Liczba zrealizowanych działań edukacyjnych dotyczących zjawiska przemocy domowej	JST, ROPS, NGO

Obszar 2: Ochrona, pomoc i wsparcie osób doznających przemocy domowej

Cel strategiczny 2. Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy domowej		
Kierunek działania 2.1	Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomoc osobom doznającym przemocy domowej oraz wypracowanie zasad współpracy	
Zadanie	Wskaźnik	Realizator
Upowszechnianie baz danych opracowanych przez Wojewodę Lubuskiego	Liczba upowszechnionych baz danych	ROPS
Nawiązanie , rozwijanie i wzmocnienie działalności pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy domowej	Liczba działań zrealizowanych na rzecz osób doznających przemocy domowej	JST, ROPS, NGO
Kierunek działania 2.2	Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom doznającym przemocy domowej	
Zadanie	Wskaźnik	Realizator
Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania pomocy w szczególności: medycznej, psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej	Liczba opracowanych materiałów informacyjnych	JST, ROPS, NGO
Kierunek działania 2.3	Udzielanie pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej	
Zadanie	Wskaźnik	Realizator
Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do regionalnych telefonów zaufania dla osób doznających przemocy domowej	Liczba lokalnych linii telefonicznych dla osób doznających przemocy domowej	JST, ROPS, NGO
	Liczba przeprowadzonych rozmów i interwencji.	
Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom doznającym przemocy domowej , pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, terapii indywidualnej lub grupowej, pomocy w formie grup wsparcia lub innych grup samopomocowych	Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, medycznego, socjalnego,	JST, ROPS, NGO

	zawodowego i rodzinnego w danej instytucji	
	Liczba osób uczestniczących w terapii indywidualnej lub grupowej	
	Liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia	
	Liczba osób uczestniczących w grupach samopomocowych	

Obszar 3: Podnoszenie kompetencji, rozwijanie i doskonalenie umiejętności służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej

Cel strategiczny 3: Podnoszenie jakości i dostępności świadczonych usług przez rozwijanie i doskonalenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej		
Kierunek działania 3.1	Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej	
Zadanie	Wskaźnik	Realizator
Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej w województwie lubuskim, przez: - udostępnienie na stronie internetowej ROPS w Zielonej Górze baz danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa	Liczba udostępnionych na stronie ROPS w Zielonej Górze baz danych osób nadzorujących lub koordynujących działania służb na terenie województwa	Wojewoda, ROPS, policja, sądy, prokuratura
Przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	Liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	Wojewoda, ROPS, policja, sądy, prokuratura

Kierunek działania 3.2	Podnoszenie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej	
Zadanie	Wskaźnik	Realizator
Opracowywanie diagnoz potrzeb szkoleniowych członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno-pomocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej	Liczba diagnoz potrzeb szkoleniowych	JST, ROPS
	Liczba uczestników szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej	
Organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej , w tym: - członków zespołów interdyscyplinarnych, - członków grup diagnostyczno – pomocowych	Liczba szkoleń	JST, ROPS
	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach	
	Liczba członków zespołów interdyscyplinarnych uczestnicząca w szkoleniach	
	Liczba członków grup diagnostyczno -pomocowych uczestnicząca w szkoleniach	
Kierunek działania 3.3	Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej	
Zadanie	Wskaźnik	Realizator
Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami doświadczającymi przemocy domowej i z osobami stosującymi przemoc domową, w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia	Liczba osób uczestniczących w różnych formach poradnictwa i wsparcia psychologicznego	JST, ROPS
	Liczba zrealizowanych spotkań superwizyjnych	
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach superwizyjnych	

7 Adresaci Programu

Program skierowany jest do:

- ogółu społeczeństwa, w tym w szczególności osób zagrożonych przemocą domową;
- osób doznających przemocy domowej;
- osób stosujących przemoc domową;
- świadków przemocy domowej;
- służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej.

8 Finansowanie Programu

Środki finansowe na realizację „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata na 2024-2030” uchwała corocznie Sejmik Województwa Lubuskiego w uchwale budżetowej. Dodatkowo zadania będą mogły być realizowane ze środków zewnętrznych (środki krajowe, unijne) oraz środków własnych jednostek samorządu terytorialnego (gmina, powiat).

9 Monitoring i ewaluacja Programu

Realizacja Programu będzie miała charakter ciągły, zatem nie przyporządkowuje się działań do poszczególnych lat jego obowiązywania. Program ma charakter otwarty i może być wzbogacony o nowe treści zgodnie z aktualnymi problemami, czy zmianami legislacyjnymi zachodzącymi w czasie jego obowiązywania. Ocena realizacji programu dokonywana będzie przede wszystkim w oparciu o określone w nim wskaźniki. Program będzie raz w roku monitorowany w formie rocznego sprawozdania, stanowiącego integralną część sprawozdawczą ze Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2021-2030. Będą do tego wykorzystane dane z zasobów własnych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze, sprawozdań z realizowanych projektów unijnych, sprawozdań MRiPS.

Spis tabel

Tabela 1. Liczba formularzy „Niebieska Karta – A” wypełnionych przez Policję.....	17
Tabela 2. Liczba wszczętych NK-A w poszczególnych jednostkach województwa lubuskiego w latach 2019 – 2021	18
Tabela 3. Liczba osób, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą domową w latach 2019 – 2022 w województwie lubuskim.....	18
Tabela 4. Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową w latach 2019 – 2022 w województwie lubuskim.....	23
Tabela 5. Stan trzeźwości osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową	24
Tabela 6. Nakaz natychmiastowego opuszczenia mieszkania i zakaz zbliżania się ..	26
Tabela 7. Działania w ramach procedury „Niebieskie Karty” w latach 2019-2022 w województwie lubuskim	26
Tabela 8. Zapewnienie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie artykułu 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej w województwie lubuskim w latach 2019-2022	27
Tabela 9. Liczba i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych w województwie lubuskim w latach 2019 - 2022.....	29
Tabela 10. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową zmierzających do zmiany wzorców zachowań w latach 2019-2022 w województwie lubuskim.....	31
Tabela 11. Zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej pomocy w ośrodkach wsparcia i ośrodkach interwencji kryzysowej.....	31
Tabela 12. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą domową w formie poradnictwa w latach 2019 – 2022 w województwie lubuskim	33
Tabela 13. Punkty konsultacyjne w województwie lubuskim	34
Tabela 14. Liczba spraw o przestępstwo z zastosowaniem przemocy w rodzinie z art. 207 k.k. według danych Prokuratury Okręgowej w Zielonej Górze oraz Prokuratury Okręgowej w Gorzowie Wielkopolskim za lata 2019 – 2022	36
Tabela 15. Orzecznictwo sądów rejonowych w zakresie przestępstw przeciwko rodzinie kwalifikującego się jako przemoc w województwie lubuskim w latach	37

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba przypadków poszczególnych rodzajów przemocy domowej w województwie lubuskim w latach 2019-2022.....	16
Wykres 2. Seniorzy jako szczególna kategoria osób dotkniętych przemocą domową w województwie lubuskim w latach 2019-2022	22
Wykres 3. Liczba osób zatrzymanych, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc domową w województwie lubuskim w latach 2019-2022.....	25
Wykres 4. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc domową programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania stosowania przemocy domowej w województwie lubuskim.	30
Wykres 5. Liczba osób osądzonych i skazanych z art. 207 §1 k.k. w województwie lubuskim w latach 2019- 2022.....	38

Spis skrótów

CBOS	Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
DSM	Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży
GKRPA	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JOPS	Jednostki Organizacyjne Pomocy Społecznej
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KPPPwR	Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
KWP	Komenda Wojewódzka Policji
NASK	Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa – Państwowy Instytut Badawczy
NGO	Sektor pozarządowy
NK	Niebieskie Karty
OIK	Ośrodek Interwencji Kryzysowej
PARPA	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
PO	Prokuratura Okręgowa
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
SR	Sąd Rejonowy
UNICEF	United Nations Children's Fund (Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci)
WHO	World Health Organization (Światowa Organizacja Zdrowia)
WPPPwR/Program	Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej
ZI	Zespół Interdyscyplinarny
ŻW	Żandarmeria Wojskowa

Bibliografia

- Bochenek M., Rafał Lange R., *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów*, NASK Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2019, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/4295,RAPORT-Z-BADAN-NASTOLATKI-30-2021.html> [data dostępu: 20.11.2023]
- CBOS, *Mowa nienawiści. Komunikat z badań nr 139/2019*, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_139_19.PDF [data dostępu: 20.11.2023]
- Chelstowska A., Druciarek M., Niżyńska A., *Przemoc ekonomiczna w związkach. Diagnoza zjawiska i dyskusja o przeciwdziałaniu*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2015, <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/przemoc-ekonomiczna-w-zwiazkach> [data dostępu: 11.12.2023]
- Cornia, G. A., Jolly, R., Stewart, F. (2020). *COVID-19 and Children, in the North and in the South. Innocenti Discussion Papers no. 2020-02. Florencja: UNICEF Office of Research – Innocenti*. <https://www.unicef-irc.org/publications/1087-covid-19-and-children-in-the-north-and-the-south.html>, [data dostępu:20.11.2023]
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0105&from=EN> [data dostępu: 20.11.2023]
- Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce 2023*, <https://fdds.pl/Resources/Persistent/3/9/4/3/3943002796f08822b304839b734de7ed02adf96a/Najwa%C5%BCniejsze%20wyniki.pdf> [data dostępu:11.12.2023]
- Kancelaria Senatu. Biuro Analiz i Dokumentacji , *Przemoc ekonomiczna. Opracowania tematyczne*, https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/135/plik/ot-639_do_internetu.pdf [data dostępu:11.12.2023]
- Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, *Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie*, <https://kcpu.gov.pl/przemoc/charakterystyka-zjawiska-przemocy-w-rodzinie/> [data dostępu: 11.12.2023]
- Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*, Toruń 1988
- Ostaszewski P., *Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie w świetle wyników badania ankietowego*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2015
- Pospiszył I., *Przemoc w rodzinie*, WSiP, Warszawa 1994
- Raport Kantar Polska dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie*, Październik 2019 roku
- Stanek K., *Praca socjalna z osobą lub rodziną z problemem przemocy*, Warszawa 2014

Szafranek M, *Odbieranie dzieci rodzicom na podstawie art. 12a ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2023

Szredzińska R., Włodarczyk J., *Doświadczenie krzywdzenia oraz dobrostan psychiczny polskich nastolatków w pierwszym okresie pandemii*
<https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/801> [data dostępu: 11.12.2023]

Załącznik nr 1
do Wojewódzkiego Programu
Przeciwdziałania Przemocy Domowej
na lata 2024 - 2030

RAMOWY PROGRAM

OCHRONY OSÓB

DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ

Ramowy program ochrony osób doznających przemocy domowej

Zgodnie z art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej z 29 lipca 2005 r. (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 424) opracowanie ramowego programu ochrony osób doznających przemocy domowej należy do zadań własnych samorządu województwa. Ramowy program może stanowić bazę dla tworzenia gminnych/powiatowych programów ochrony osób doznających przemocy domowej. Program ochrony osób doznających przemocy domowej stanowi nieodłączny element gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy domowej oraz systemu przeciwdziałania przemocy, zgodnie z zapisami ww. ustawy (art. 6 ust. 2 pkt 1 i art. 6 ust. 3 pkt 1)

I. ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Cel Programu:

Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy domowej.

Głównym założeniem programu ochrony osób doznających przemocy domowej powinno być zapewnienie im bezpieczeństwa i systemowego wsparcia oraz pomocy w rozwiązaniu tego problemu.

Założenia programu będą koncentrować się na:

- zwiększeniu dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparciu osób doznających przemocy domowej;
- poszerzeniu wiedzy i podnoszeniu kwalifikacji oraz zapobieganiu wypaleniu zawodowemu pracowników służb, instytucji i organizacji pracujących z osobami dotkniętymi przemocą domową;
- spotęgowaniu współpracy między instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy;
- podniesieniu świadomości społecznej na temat przemocy domowej.

Uczestnicy Programu

Uczestnikami programu są mieszkańcy województwa lubuskiego doznający przemocy domowej oraz instytucje, służby i organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.

Działania programu skierowane są w szczególności do:

- osób doznających przemocy domowej (m. in.: dzieci, młodzieży, współmałżonków, partnerów, osób starszych i osób z niepełnosprawnością);
- świadków przemocy domowej;
- osób zagrożonych wystąpieniem zjawiska przemocy domowej;
- osób podejmujących działania w zakresie przeciwdziałania przemoc domowej (m. in: pracowników socjalnych, kuratorów zawodowych, policjantów, terapeutów, pedagogów, psychologów, nauczycieli, pracowników służby zdrowia);
- instytucji, służb i organizacji pozarządowych funkcjonujących w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej;
- społeczności lokalnej.

Realizatorzy Programu

Realizatorami Programu są instytucje, służby i organizacje pozarządowe funkcjonujące w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej na poziomie gminy, powiatu i województwa.

Należą do nich:

- samorządy gminne, powiatowe i samorząd województwa;
- jednostki organizacyjne pomocy społecznej (powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, ośrodki i punktu interwencji kryzysowej, itp.);
- specjalistyczne ośrodki wsparcia dla osób doznających przemocy domowej;
- organizacje pozarządowe;
- jednostki wymiaru sprawiedliwości (sądy, prokuratura);
- jednostki ochrony porządku publicznego (policja, straż miejska/gminna);
- placówki oświaty (publiczne i niepubliczne);
- placówki ochrony zdrowia;
- gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych;

- podmioty działające na rzecz wsparcia osób i rodzin doznających przemocy domowej (poradnie rodzinne, telefony zaufania, schroniska, hostele, punkty konsultacyjne).

II. ZAWARTOŚĆ MERYTORYCZNA

Wstęp/wprowadzenie

Wstęp powinien mieć:

- charakter ogólny i informacyjny z uwzględnieniem podstawowych przekonań społeczności lokalnej dotyczących specyfiki zjawiska przemocy domowej;
- zawierać charakterystykę problemu w odniesieniu do terenu gminy/powiatu;
- zawierać podstawy prawne oraz informacje o aktach miejscowych w obszarze rozwiązywania problemów społecznych i programów powiązanych.

Diagnoza problemu przemocy domowej

Diagnozowanie skali zjawiska przemocy domowej powinno opierać się na:

- pozyskaniu, porządkowaniu i interpretacji danych statystycznych od lokalnych instytucji i służb;
- przygotowaniu i przeprowadzeniu badań ankietowych, opracowaniu i wyciągnięciu stosownych wniosków.

Analiza zasobów w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej

Gmina/powiat opracowując program powinna szczegółowo określić zasoby, którymi dysponuje w obszarze ochrony osób doznających przemocy domowej.

Określić należy:

- zasoby instytucjonalne:
 - na poziomie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy;
 - na poziomie powiatu i województwa (poradnie psychologiczne – pedagogiczne, ośrodki pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy domowej, ośrodki interwencji kryzysowej, organizacje pozarządowe działające w zakresie przemocy);
- zasoby kadrowe – specjaliści.

III. DZIAŁANIA PROGRAMOWE

Działania informacyjno – edukacyjne:

- zwiększenie świadomości społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej;
- uwrażliwianie społeczności lokalnej na problem przemocy domowej;
- podejmowanie działania na rzecz zwalczania stereotypów i uprzedzeń dotyczących przemocy oraz podważanie przekonań, które uznają przemoc domową za dopuszczalną;
- zwiększenie wiedzy na temat mechanizmów i skutków przemocy;
- prowadzenie działalności edukacyjnej i profilaktycznej;
- propagowanie postaw społecznych wolnych od przemocy;
- promowanie metod wychowawczych bez użycia przemocy;
- realizacja kampanii edukacyjnych;
- prowadzenie zajęć profilaktycznych w placówkach oświatowych i dydaktycznych różnych szczebli;
- szerzenie wiedzy na temat podmiotów działających na rzecz osób doznających przemocy domowej i rodzajów świadczonej pomocy;
- rozszerzenie dostępności informacji o miejscach i formach pomocy;
- organizowanie warsztatów dla osób doznających przemocy, np. nauka asertywności, zajęcia z budowania poczucia własnej wartości, wzmacnianie poczucia podmiotowości i wpływu, poradnictwo zawodowe;
- opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci zagrożonych przemocą domową;
- programy edukacyjne wzmacniające kompetencje opiekunów – wychowawców rodziców/opiekunów w rodzinach zagrożonych przemocą domową oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży.

Działania interwencyjne:

- realizacja procedury „Niebieskie Karty”, monitorowanie rodziny, w której zdiagnozowano problem przemocy;

- prowadzenie kompleksowego poradnictwa medycznego, psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej;
- organizacja dyżurów specjalistów, punktów konsultacyjnych;
- tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do regionalnych całodobowych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą domową;
- zapewnienie osobom doznającym przemocy wsparcia w formie bezpiecznego schronienia;
- ochrona osób dotkniętych przemocą domową przed osobą stosującą przemoc;
- zapewnienie bezpieczeństwa małoletnim w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz.424);
- tworzenie warunków umożliwiających osobom doznającym przemocy domowej otrzymanie w pierwszej kolejności lokali socjalnych;
- tworzenie i realizacja indywidualnych programów ochrony osób doznających przemocy;
- zapewnienie funkcjonowania zespołu interdyscyplinarnego – szczebel gminny;
- zapewnienie funkcjonowania grup diagnostyczno-pomocowych – szczebel gminny.

Działania wspierające:

- opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób doświadczających przemocy domowej;
- prowadzenie terapii indywidualnej lub grupowej dla osób doświadczających przemocy;
- tworzenie i rozwijanie grup wsparcia lub innych grup samopomocowych dla osób doznających przemocy;
- opracowywanie diagnoz potrzeb szkoleniowych członków zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno-pomocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej;
- podnoszenie kompetencji, rozwijanie i doskonalenie umiejętności służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej;

- wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami doświadczającymi przemocy domowej i z osobami stosującymi przemoc domową, w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia;
- wzmocnienie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej;
- nawiązywanie i wzmocnianie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej;
- wspieranie funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych i grup diagnostyczno – pomocowych.

IV. ZASADY REALIZACJI PROGRAMU

Przy opracowaniu i realizacji Programu pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej należy określić:

- termin realizacji programu;
- miejsce realizacji programu;
- podmioty realizujące program;
- metody, formy, techniki realizacji programu oraz ich wymiar;
- osobę odpowiedzialną za prowadzenie dokumentacji związanej z realizacją programu oraz sposób prowadzenia dokumentacji;
- zasady współpracy między instytucjami realizującymi program.

V. MONITORING I EWALUACJA

Przebieg i efekty programu ochrony osób doświadczających przemocy domowej powinny być monitorowane na bieżąco, przez cały okres jego trwania. W programie należy określić podmiot/osobę odpowiedzialną za jego realizację. Należy również wskazać sposób monitorowania oraz narzędzia, które będą do tego wykorzystane. Cele programu powinny być mierzalne, czyli zawierać wskaźniki wyrażające stopień realizacji celu. Program powinien również podlegać ewaluacji. Etapami ewaluacji są m.in. gromadzenie i analiza danych oraz raportowanie. Należy określić podmiot odpowiedzialny za jej dokonanie, czas, miejsce i sposób jej przeprowadzenia. Wyniki ewaluacji będą stanowiły podstawę do modyfikowania i usprawniania dalszych metod oddziaływań. Zarówno monitoring, jak i ewaluacja programu powinny zostać udokumentowane przez podmiot/osobę je przeprowadzającą.

VI. FINANSOWANIE PROGRAMU

Działania zaplanowane i realizowane w ramach programu mogą być finansowane ze środków:

- własnych samorządu gminy, powiatu, województwa;
- z budżetu państwa;
- środków zewnętrznych.

*Załącznik nr 2
do Wojewódzkiego Programu
Przeciwdziałania Przemocy Domowej
na lata 2024 - 2030*

RAMOWY PROGRAM KOREKCYJNO-EDUKACYJNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ

Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową

Zgodnie z art. 6 ust. 6 pkt. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej z 29 lipca 2005 r. (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 424) do zadań własnych samorządów województwa należy opracowywanie ramowych programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową. Program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych stanowi jeden z elementów systemu przeciwdziałania przemocy domowej. Programy mają na celu w szczególności powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy oraz rozwijanie umiejętności samokontroli i rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy. Priorytetem wszystkich działań skierowanych wobec osób stosujących przemoc domową jest bezpieczeństwo osoby doznającej przemocy.

I. ZAŁOŻENIA FORMALNE

Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc domową określają następujące akty prawne:

- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 r., poz. 424);
- Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030 przyjęty uchwałą nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. (M.P. poz. 1232);
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową (Dz. U. z 2023 r. poz. 1163);
- Rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach (Dz.U. z 2023 r. poz. 1164).

II. CELE PROGRAMU

1. Cel główny:

Ograniczanie zjawiska przemocy domowej na terenie województwa lubuskiego poprzez powstrzymanie osób stosujących przemoc domową przed jej stosowaniem w wyniku działań korekcyjno – edukacyjnych.

2. Cele szczegółowe:

Szczegółowe cele programu zawarte zostały w rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z 20 czerwca 2023 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 1163) w sprawie programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową i obejmują:

- zmianę przekonań odbiorców programów korekcyjno-edukacyjnych dotyczących stosowania przemocy domowej;
- powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy;
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia, szczególnie poprzez bardziej efektywne radzenie sobie z emocjami, złością lub poczuciem krzywdy w sytuacjach trudnych;
- zmniejszenie przez uczestników programu skali zachowań opartych na przemocy;
- wzrost świadomości na temat zjawiska przemocy domowej i konsekwencji jej stosowania;
- poszerzenie katalogu zachowań osób stosujących przemoc domową o zachowania sprzyjające budowaniu relacji interpersonalnych opartych na szacunku i partnerstwie;
- kształtowanie umiejętności wychowawczych w zakresie wychowania dzieci bez używania przemocy domowej;
- uznanie przez osobę stosującą przemoc domową swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy;
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

III. ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNE

1. Uczestnicy Programu

Oddziaływania korekcyjno – edukacyjne wobec dorosłych osób stosujących przemoc domową (zarówno kobiet, jak i mężczyzn), skierowane są w szczególności do:

- osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- osób objętych procedurą „Niebieskie Karty” kierowanych przez zespół interdyscyplinarny;
- osób stosujących przemoc domową uzależnionych od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych po zakończonym programie psychoterapii uzależnień;
- osób, które w wyniku innych okoliczności zgłoszą się do uczestnictwa w programie korekcyjno – edukacyjnym.

2. Rekrutacja do programu

Rekrutacja do programu powinna opierać się na:

a) działaniach informacyjnych o programie, tj. rozpowszechnianiu informacji o możliwościach korzystania z zajęć programu korekcyjno-edukacyjnego, jego istocie, miejscu realizacji, np. w formie:

- informacji na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy;
- ulotek, broszur w miejscach publicznych (w instytucjach udzielania pomocy medycznej, prawnej, psychologicznej, urzędach, kościele, w sklepach itp.);
- informacji w biuletynach instytucji pomocowych;
- kampanii społecznych, konferencji, pikników, itp.

b) współpracy z instytucjami (m.in.: zakłady karne, sądy, prokuratura, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, ośrodki interwencji kryzysowej) poprzez:

- przekazanie informacji do instytucji za pomocą ulotki, plakatu, informacji pisemnych, itp.;
- spotkania z przedstawicielami instytucji, szkolenia (wspólne), konferencje;
- porozumienia;
- inne formy współpracy, określone przez jednostkę.

Za proces rekrutacyjny odpowiedzialny jest powiat realizujący zadanie.

Do każdego programu korekcyjno – edukacyjnego należy zdefiniować:

- szczegółowe zasady naboru uczestników uwzględniające rozpoznanie ich sytuacji rodzinnej, prawnej, zawodowej, diagnozę osobowości i stan psychiczny;
- reguły uczestnictwa w programie w formie podpisanego przez uczestników, tzw. kontraktu zawierającego w szczególności:
 - wymóg uznania osobistej odpowiedzialności za fakt stosowania przemocy we własnej rodzinie;
 - formalne wymogi dotyczące systematycznej obecności na zajęciach;
 - obowiązek bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach;
 - zobowiązanie do powstrzymywania się od zachowań i postaw przemocowych w kontaktach z członkami rodziny i innymi osobami;
 - zobowiązanie do powstrzymywania się od spożycia alkoholu i zażywania innych substancji psychoaktywnych;
 - w przypadku osób, których uczestnictwo związane jest z decyzją sądu, kontrakt powinien przewidywać sankcje za uchylanie się od udziału w programie (np. powiadomienie kuratora, sądu o uchylaniu się uczestnika od udziału w programie);
 - zobowiązanie do aktywnego uczestnictwa w programie.

Zawarcie kontraktu jest warunkiem obligatoryjnym, warunkuje przystąpienie do realizacji programu. Jest dokumentem sporządzanym po przeprowadzeniu wstępnej diagnozy. Uczestnik własnym podpisem akceptuje warunki udziału w programie.

3. Miejsce realizacji programu

W przypadku realizacji programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową w tym samym miejscu, w którym udziela się pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej, należy zadbać o bezpieczeństwo osób doznających przemocy. W momencie, gdy na realizację programu wykorzystuje się te same zasoby lokalowe, program nie może być prowadzony w tym samym czasie, w którym udziela się pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej.

Rekomenduje się odpowiednie i nieodpowiednie miejsca realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych:

ODPOWIEDNIE	NIEODPOWIEDNIE
<ul style="list-style-type: none"> - ośrodki i poradnie leczenia uzależnień; - zakłady karne; - powiatowe centra pomocy rodzinie (poza godzinami pracy lub w dni wolne od pracy); - ośrodki pomocy społecznej (poza godzinami pracy - udzielania pomocy interwencyjnej lub w dni wolne od pracy); - inne miejsca wynajęte lub udostępnione na ten cel, w których nie udziela się pomocy osobom doświadczającym przemocy. 	<ul style="list-style-type: none"> - specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy domowej; - ośrodki interwencji kryzysowej (całodobowe), - powiatowe centra pomocy rodzinie oraz ośrodki pomocy społecznej – w godzinach udzielania pomocy (interwencji) osobom doświadczającym przemocy, gdy istnieje prawdopodobieństwo bezpośredniego kontaktu osoby doznającej przemocy z osobą stosującą przemoc.

4. Realizatorzy Programu

Realizatorami Programu są:

- jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy oraz Centralny Zarząd Służby Więziennej z możliwością współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wymogi kwalifikacyjne dla osób prowadzących oddziaływania korekcyjno - edukacyjne

Na podstawie § 6 rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, oddziaływania korekcyjno – edukacyjne mogą być prowadzone przez osoby:

- posiadające wykształcenie wyższe na kierunku praca socjalna, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej lub:

- posiadające tytuł zawodowy magistra na kierunku: psychologia, praca socjalna, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej lub innym uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki lub resocjalizacji lub:
- będące terapeutami lub psychoterapeutami;
- posiadające udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej;
- posiadające zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym w wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc domową.

IV. ZAŁOŻENIA MERYTORYCZNE

1. Powiat w porozumieniu z bezpośrednim realizatorem programu zobligowany jest do określenia:

- adresatów oddziaływań;
- tematyki programu;
- modelu, na którym oparty został program;
- formy i metody pracy;
- całościowego czasu trwania programu, z określeniem liczby godzin sesji indywidualnych i sesji grupowych;
- harmonogramu zajęć;
- częstotliwości spotkań;
- sposobu i częstotliwości ewaluacji programu oraz monitorowania zachowań uczestników;
- innych niezbędnych założeń.

2. Założenia teoretyczne programów korekcyjno-edukacyjnych

2.2. Programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową mogą mieć różne podstawy teoretyczne, wynikające z:

- preferencji autorów programów;
- preferencji i założeń osób prowadzących zajęcia korekcyjno-edukacyjne;
- nurtu terapeutycznego, w którym prowadzone są oddziaływania korygujące,;
- miejsc prowadzenia zajęć (stacjonarne np. zakład karny; ambulatoryjne, np. przy ośrodkach, poradniach leczenia uzależnień);
- czynników indywidualnych wynikających z diagnozy klientów objętych programem.

2.3. Należy przyjąć model, na którym oparty jest program, np. The Duluth Model, TZA/ART lub programy autorskie, eklektyczne, integracyjne (w każdym przypadku należy wskazać podstawy teoretyczne i skuteczność działań).

2.4. Programy oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych obejmują zajęcia grupowe z osobami stosującymi przemoc domową, które w razie konieczności mogą zostać poszerzone o moduły dodatkowe:

- pracę terapeutyczną – indywidualną;
- pracę w relacji z partnerką/rem (na etapie pracy korekcyjnej poza okresem ostrej przemocy i tylko w przypadku wyrażenia zgody przez obie strony);
- pracę ze sprawcami nieletnim i adolescentami stosującymi przemoc wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnością;
- działania profilaktyczne, psychoedukacyjne i inne.

3. Formy/metody pracy

3.2. Programy korekcyjno – edukacyjnych powinny być realizowane w formie spotkań indywidualnych i spotkań grupowych.

3.3. Do najczęściej stosowanych rodzajów zajęć zalicza się: warsztaty, ćwiczenia, dyskusje, wykłady, psychodramę, odgrywanie ról, treningi umiejętności psychologicznych (komunikacji, asertywności), zajęcia psychoedukacyjne, projekcje filmów, psychotesty, analizy indywidualnych przypadków, porady rodzinno-wychowawcze, elementy indywidualnej psychoterapii i metody aktywizujące.

3.4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach programy korekcyjno – edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową mogą być prowadzone

z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiającym porozumiewanie się na odległość.

3.5. Łączny czas programu powinien obejmować od 60 do 120 godzin zegarowych, spotkania powinny się odbywać raz w tygodniu, a przerwy między kolejnymi zajęciami nie powinny być dłuższe niż tydzień.

3.6. Minimalny czas zajęć programu dla uczestnika powinien wynosić 60 godzin.

3.7. Rekomendowana liczba godzin pracy indywidualnej to minimum 2 godziny na uczestnika.

3.8. Zajęcia powinny być prowadzone w małych grupach (od 10 -15 osób).

3.9. Zaleca się, aby zajęcia były prowadzone przez dwóch trenerów: kobietę i mężczyznę, z uwagi na procesy identyfikacyjne oraz możliwości obserwacji relacji i stylu komunikacji opartych na wzajemnym szacunku i partnerstwie.

4. Kwalifikowanie uczestników

4.2. Kierowanie do programu

W świetle art. 9b ust. 2 pkt 9 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 424) zespół interdyscyplinarny kieruje osobę stosującą przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym. W oparciu o art. 9b ust. 8 pkt 5 ww. ustawy, członkowie grupy diagnostyczno-pomocowej występują z wnioskiem do zespołu interdyscyplinarnego o skierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie korekcyjno - edukacyjnym. Osoba stosująca przemoc domową, po skierowaniu przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, ma obowiązek:

- zgłosić się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową;
- dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, w terminach określonych w przepisach ustawy;
- ukończyć program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową w terminach określonych przez podmiot realizujący ten program;
- dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową.

4.3. Diagnoza wstępna

Diagnoza wstępna ma na celu wstępne określenia motywacji uczestnika do zmiany wraz z określeniem szans na ukończenie programu i realizacji jego założeń. Diagnoza dokonywana jest na początku programu, w trakcie 1-2 spotkań indywidualnych.

Założenia ogólne diagnozy wstępnej:

- rozpoznanie indywidualnej sytuacji;
- określenie cech osobistych istotnych dla pracy korekcyjnej;
- pozyskanie informacji na temat specyfiki zachowań przemocowych.

Diagnoza powinna być udokumentowana w formie pisemnej, zaleca się uwzględnienie w niej następujących zagadnień:

- określenie rzeczywistych uwarunkowań skierowania do programu (tryb dobrowolny/nakazowy, okoliczności skierowania etc.);
- określenie czy uczestnik jest uzależniony od substancji psychoaktywnych;
- ustalenie czy uczestnik programu aktualnie stosuje przemoc;
- wskazanie typowych form i okoliczności stosowania przemocy, rodzaju przemocy, najgroźniejszych epizodów, sposobu w jak sytuacje te były rozwiązywane;
- aktualnej sytuacji rodzinnej, zawodowej oraz prawnej;
- określenie motywacji do uczestnictwa w programie i do zmiany z uwzględnieniem siły motywacji itp.;
- uwzględnienie cech osobistych istotnych dla pracy korekcyjnej.

W trakcie wstępnej diagnozy powinno się określić, czy konieczna jest konsultacja psychologiczna, neurologiczna lub psychiatryczna osoby stosującej przemoc domową.

4.4. Kontrakt z uczestnikiem programu

Zawarcie kontraktu jest warunkiem obligatoryjnym, warunkuje przystąpienie do realizacji programu. Jest dokumentem sporządzanym po przeprowadzeniu wstępnej diagnozy. Uczestnik własnym podpisem akceptuje warunki udziału w programie.

W kontrakcie określa się zasady uczestnictwa w programie obejmujące w szczególności:

- warunek uznania osobistej odpowiedzialności za fakt stosowania przemocy we własnej rodzinie;

- formalne wymogi dotyczące systematycznej obecności na zajęciach wraz z określeniem sankcji za nieobecność lub uchylenie się od uczestnictwa w programie;
- obowiązek bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach;
- zobowiązanie do powstrzymywania się od zachowań i postaw przemocowych w kontaktach z członkami rodziny i innymi osobami;
- zobowiązanie do powstrzymywania się od spożycia alkoholu i zażywania innych substancji psychoaktywnych;
- w przypadku osób, których uczestnictwo związane jest z decyzją sądu, kontrakt powinien przewidywać sankcje za uchylenie się od udziału w programie (np. powiadomienie kuratora, sądu o uchyleniu się uczestnika od udziału w programie);
- zobowiązanie do aktywnego uczestnictwa w programie.

4.5. Diagnoza pogłębiona

Diagnoza pogłębiona przeprowadzana jest zwykle po 20-30 godzinach uczestnictwa w programie, czyli mniej więcej w połowie programu.

Podczas diagnozy pogłębionej zaleca się uzyskanie szczegółowych informacji na temat funkcjonowania jednostki z uwzględnieniem następujących zagadnień:

- doświadczenia własne z przeszłości (historia doświadczania, obserwacji przemocy w domu rodzinnym, z uwzględnieniem każdej z form przemocy, w tym fizycznej, psychicznej, emocjonalnej, seksualnej, zaniedbań, deprivacji potrzeb, doświadczeń traumatycznych etc.);
- historia relacji, w których występuje przemoc oraz podobnych zachowań przemocowych z poprzednich związków;
- określenie dojrzałości emocjonalnej i społecznej (radzenie sobie z emocjami, relacje społeczne, rodzinne etc.);
- historia interwencji związanych z przemocą;
- historia pomocy medycznej i psychoterapeutycznej w zakresie zaburzeń psychicznych;
- doświadczenia związane z nadużywaniem alkoholu, narkotyków;
- historia agresywnych i przemocowych zachowań w innych sytuacjach życiowych;
- historia styczności z wymiarem sprawiedliwości;

- historia edukacyjna i zawodowa;
- charakterystyka szczegółowa zachowań i postaw przemocowych.

Diagnoza pogłębiona również powinna zostać udokumentowana w formie pisemnej na podstawie obserwacji, wywiadu, wyników badań, uzyskanych w trakcie spotkań indywidualnych i pracy grupowej.

5. Zawartość merytoryczna programu

Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową składa się z części:

- edukacyjnej,
- korekcyjnej.

Część edukacyjna powinna uwzględniać założone cele programu, czas jego trwania i specyfikę uczestników oraz kompetencje realizatorów.

Szczególnie istotne tematy wokół których powinny się koncentrować oddziaływania edukacyjne to:

- **społeczno-kulturowe źródła przemocy domowej** – powiązania między przemocą a stereotypami dotyczącymi płci i relacji między kobietą i mężczyzną oraz rodzicem i dziećmi, realne i wyobrażalne różnice między mężczyznami i kobietami;
- **władza i kontrola w relacjach międzyludzkich** – potrzeby sprawców dotyczące władzy i kontroli, zaprzeczanie odpowiedzialności za przemoc i obwinianie ofiar, proces wiktylizacji, rozróżnianie zachowań agresywnych od asertywnych, rozpoznawanie osobistych postaw związanych z przemocą, uczenie się odpowiedzialności za własne postępowanie;
- **rola doświadczeń własnych dla stosowania i podlegania przemocy** – psychoedukacja na temat stylów więzi, cykli przemocowych, wchodzenia w rolę ofiary i sprawcy, roli doświadczeń traumatycznych dla powielania zachowań przemocowych;
- **emocje w życiu człowieka** – czym są, czemu służą, jaka jest ich rola i cel, nauka umiejętności rozpoznawania stanów emocjonalnych i radzenia sobie z nimi, rola brania odpowiedzialności za stany emocjonalne i działanie pod wpływem emocji, kontrola emocji, zarządzanie własnym afektem;

- **planowanie i rozwijanie samokontroli** – mechanizmy agresywnych zachowań, zaprzeczanie aktom przemocy i zniekształcanie obrazu wydarzeń, zniekształcenie myślenia i unikanie odpowiedzialności, świadomego wyboru oraz decyzji, rozpoznawanie sygnałów ostrzegawczych, ćwiczenie „przerwy na ochłonięcie” jako techniki powstrzymywania agresywnych reakcji, ćwiczenia rozluźniające, przygotowywanie indywidualnego planu zapobiegania agresywnym zachowaniom;
- **środki psychoaktywne i patologia życia rodzinnego** – rozpoznawanie uzależnienia od alkoholu i narkotyków, specyfika związku między nadużywaniem substancji chemicznych a stosowaniem przemocy (uświadomienie, że alkohol nie jest przyczyną przemocy), zaburzenia życia rodzinnego spowodowane patologicznym zachowaniem rodziców, rozpoznawanie jak ślady bycia krzywdzonym przekształcają się we wrogość wobec innych;
- **komunikacja interpersonalna** – zdolność do rozpoznawania i konstruktywnego wyrażania uczuć w relacjach interpersonalnych, intymność i umiejętność empatycznego słuchania innych i reagowania z szacunkiem, kompetencje w zakresie rozwiązywania konfliktów oparte na konstruktywnej dyskusji i kompromisach, rozpoznawanie różnych form wrogiego nastawienia i braku szacunku oraz nauka właściwych postaw wobec innych;
- **promocja pozytywnych standardów i wartości** – wzmacnianie poczucia odpowiedzialności za bezpieczeństwo w związkach i w rodzinie, szczerłość, akceptowanie osobistej odpowiedzialności za czyny, rozwijanie zdolności do szacunku i wsparcia oraz akceptacji dla uczuć, opinii, postępowania i przyjaciół partnerki/partnera, sprawiedliwość i równość w podziale praw i obowiązków w rodzinie, partnerstwo ekonomiczne i gotowość wspierania dzieci;
- **rodzaje przemocy** – nauka form przemocy, akcentowanie, że nie tylko agresja fizyczna jest przemocą; rozwijanie wiedzy na temat przemocy psychicznej, seksualnej, finansowej, emocjonalnej, zaniedbania etc. Rozpoznawanie poniżających i nieakceptowanych przez partnerkę /partnera zachowań i sytuacji odbieranych jako przemocowe;
- **dzieci, przemoc i wychowanie** – wpływ przemocy domowej na psychikę i zachowanie dzieci, uświadomienie, jak agresywne metody wychowawcze krzywdzą dzieci i uczą je stosowania przemocy, modelowanie pozytywnych form

i umiejętności rodzicielskich, formy dyscypliny bez przemocy jako alternatywa dla agresywnego karania;

- **tolerancja i szacunek wobec osób starszych i z niepełnosprawnościami** – sprawcy przemocy powinni uczyć się pozytywnych zachowań wobec ludzi starszych i osób z niepełnosprawnością (członków ich rodzin) i radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi w sposób inny niż stosowanie wobec nich przemocy. Analiz trudności w kontaktach interpersonalnych osób zdrowych w sile wieku z osobami starszymi lub z osobami z niepełnosprawnościami i metody radzenia sobie z nimi.

Część korekcyjna powinna:

- opierać się na stosowaniu technik behawioralno – poznawczych w celu modyfikowania postaw i zachowań związanych z przemocą;
- umożliwić praktyczne ćwiczenie nowych konstruktywnych form myślenia, reagowania i działania;
- obejmować pracę nad rozpoznawaniem i zmianą przekonań oraz postaw osobistych poprzez analizę sytuacji przedstawionych w programie i indywidualnych sytuacji życiowych;
- obejmować naukę sprawowania skutecznej samokontroli;
- zawierać naukę umiejętności konstruktywnej komunikacji interpersonalnej.

6. Rezultaty oddziaływań

Zamierzone rezultaty realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową to:

- zatrzymanie przemocy/eliminacja zachowań przemocowych;
- mniejsza liczba sprawców przemocy;
- zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy domowej;
- zwiększenie poziomu wiedzy sprawców na temat przemocy;
- wzrost świadomości stosowanych zachowań przemocowych;
- wzrost liczby sprawców potrafiących kontrolować swoje agresywne zachowania oraz rozwiązywać konflikty bez użycia przemocy;
- zmniejszenie społecznej tolerancji dla przemocy domowej;
- utworzenie grup korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy;

- wzrost liczby specjalistów przygotowanych do realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych;
- nabycie umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez użycia przemocy domowej.

7. ZAKOŃCZENIE PROGRAMU

Zakończenie programu następuje po zrealizowaniu min. 75% ogólnej założonej liczby godzin jego trwania i stanowi to podstawę do otrzymania zaświadczenia o ukończeniu programu przez uczestnika.

Zaświadczenie o udziale w programie wydaje się osobie, która uczestniczyła w min. 50% zajęć. Zaświadczenie powinno wskazywać rzeczywistą liczbę odbytych przez uczestnika godzin.

Dodatkowo realizator programu może określić wskaźniki ukończenia programu na poziomie indywidualnym, poprzez określenie umiejętności i kompetencji społecznych, które powinny zostać nabyte lub zwiększone podczas programu.

8. DZIAŁANIA EWALUACYJNE I MONITORING PROGRAMU

Przebieg i efekty programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową powinien być monitorowany na bieżąco, przez cały okres jego trwania i do 3 lat po ukończeniu programu.

Należy określić:

- częstotliwość prowadzonego monitoringu (minimum dwa razy);
- sposób monitorowania;
- narzędzia, które będą do tego wykorzystane (ankieta ewaluacyjna).

Cele programu powinny być mierzalne, czyli zawierać wskaźniki wyrażające stopień realizacji celu. Za prowadzenie działań monitorujących odpowiedzialna jest wyłącznie instytucja realizująca zadanie (np. powiatowe centrum pomocy rodzinie) przy współpracy z instytucjami lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej (np. ośrodek pomocy społecznej, policja, zespół interdyscyplinarny). Wyniki przeprowadzonej ewaluacji powinny być wykorzystywane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań. Zarówno

monitoring, jak i ewaluacja programu powinny zostać udokumentowane przez podmiot/osobę je przeprowadzającą.

9. DOKUMENTACJA Z REALIZACJI

Wszelkie działania podejmowane przez realizatorów programu powinny być dokumentowane w sposób przejrzysty i rzetelny, na każdym etapie pracy.

Dokumentacja powinna obejmować:

- etap rekrutacji – orzeczenie sądu, zespołu interdyscyplinarnego, wnioski o przyjęcie itp.;
- etap przeprowadzenia diagnozy wstępnej – karta uczestnika, karta diagnozy informacje dotyczące sytuacji życiowej i funkcjonowania uczestników, zgoda na przetwarzanie danych osobowych itp.;
- etap zawarcia kontraktu;
- prowadzenie diagnozy pogłębionej;
- w trakcie realizacji zajęć – harmonogram zajęć, listy obecności z własnoręcznymi podpisami uczestników oraz prowadzących, karta spotkań indywidualnych i karta spotkań grupowych itp.;
- po zrealizowaniu oddziaływań – zaświadczenie o udziale w zajęciach lub ukończenia programu, sprawozdania z prowadzonych oddziaływań;
- podczas działań monitorujących i ewaluacyjnych – wnioski, rekomendacje, podsumowania.

10. FINANSOWANIE PROGRAMU

Zgodnie z art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, opracowanie i realizacja programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową należy do zadań z zakresu administracji rządowej, realizowanych przez powiat. Środki na realizację i obsługę programów korekcyjno - edukacyjnych zapewnia budżet państwa.

*Załącznik nr 3
do Wojewódzkiego Programu
Przeciwdziałania Przemocy Domowej
na lata 2024 - 2030*

**RAMOWY PROGRAM
PSYCHOLOGICZNO – TERAPEUTYCZNY
DLA OSÓB STOSUJĄCYCH
PRZEMOC DOMOWĄ**

Ramowy program psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc

Program psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową jest uzupełnieniem i kontynuacją działań profilaktycznych wobec osób stosujących przemoc domową. Jest jednym z elementów systemu działań skierowanych w celu przeciwdziałania przemocy.

I. ZAŁOŻENIA FORMALNE

Opracowanie ramowego programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową wynika z ustawowych zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez samorząd województwa:

- art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2024r., poz. 424);
- Rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy (Dz.U. z 2023 r., poz. 1166);
- Rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach (Dz.U. z 2023 r., poz. 1164).

Realizacja programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową wynika z ustawowych zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat, art. 6 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 424).

II. CELE PROGRAMU

1. Cel główny:

Zmiana sposobu myślenia, postaw i modeli zachowań osoby stosującej przemoc domową i tym samym zatrzymanie przemocy.

2. Cele szczegółowe:

- wzbudzanie motywacji wewnętrznej do zmiany zachowania przez analizę przyczyn postępowania i wgląd w mechanizmy własnych zachowań;
- zdobycie lub poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań przemocowych;
- nabycie umiejętności służących rozwiązywaniu problemów i konfliktów bez użycia przemocy;
- nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym: asertywności, empatii, rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością;
- poszerzanie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych;
- nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy;
- rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich;
- pogłębianie wiedzy na temat wpływu przemocy na relacje społeczne i sposobów jej przeciwdziałania;
- diagnozowanie potrzeb i nabywanie umiejętności dobierania prawidłowych strategii w ich zaspokajaniu;
- wzmacnianie postawy odpowiedzialności wobec siebie i innych.

III. ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNE

1. Kierowanie do programu

W świetle art. 9b ust. 2 pkt 9 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 424) zespół interdyscyplinarny kieruje osobę stosującą przemoc domową do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym. W oparciu o art. 9b ust. 8 pkt 5 ww. ustawy, członkowie grupy diagnostyczno-pomocowej występują z wnioskiem do zespołu interdyscyplinarnego o skierowanie osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym. Osoba stosująca przemoc domową, po skierowaniu przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową ma obowiązek:

- zgłosić się do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową;
- dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznej dla osób stosujących przemoc domową, w terminach określonych w przepisach ustawy;
- ukończyć program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową w terminach określonych przez podmiot realizujący te programy;
- dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

2. Uczestnicy Programu

Działania programu skierowane są do dorosłych osób (zarówno kobiet, jak i mężczyzn) stosujących przemoc domową, które:

- ukończyły program korekcyjno – edukacyjny;
- nie uczestniczyły w programie korekcyjno – edukacyjnym, ale wykazują świadomość i gotowość do pracy nad poprawą relacji rodzinnych (preferowane są osoby, które uczestniczyły w różnych formach terapii grupowej lub psychoterapii indywidualnej ukierunkowanej na rozwój funkcjonowania w relacjach społecznych, w tym rodzinnych);
- osób objętych procedurą „Niebieskie Karty” kierowanych przez zespół interdyscyplinarny;
- zakończyły program psychoterapii uzależnień – w przypadku, gdy są uzależnione od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych;
- zgłaszają się samodzielnie, bądź kierowane są przez inne podmioty, w tym: organy, instytucje i organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej (ośrodki pomocy społecznej, kuratorzy sądowi, sądy, itp.).

Wskazania do udziału w programie mają też pary małżeńskie/partnerskie, których relacja miała charakter przemocowy, a które wykazują pozytywną motywację do pracy nad zmianą relacji rodzinnych.

3. Rekrutacja do programu

Rekrutacja do programu powinna opierać się na:

- działaniach informacyjnych o programie, tj. rozpowszechnianiu informacji o możliwościach korzystania z zajęć programu psychologiczno – terapeutycznego w środowisku lokalnym i z wykorzystaniem mediów;
- rozmowach motywujących z osobami, które ukończyły program korekcyjno – edukacyjny;
- współpracy z instytucjami (m.in.: zakłady karne, sądy, prokuratura, powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej, ośrodki interwencji kryzysowej).

4. Miejsce realizacji programu

W przypadku realizacji programów psychologiczno - terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową w tym samym miejscu, w którym udziela się pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej, należy zadbać o bezpieczeństwo osób doznających przemocy. W momencie, gdy na realizację programu wykorzystuje się te same zasoby lokalowe, program nie może być prowadzony w tym samym czasie, w którym udziela się pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy domowej.

Rekomenduje się odpowiednie i nieodpowiednie miejsca realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych:

ODPOWIEDNIE	NIEODPOWIEDNIE
- ośrodki i poradnie leczenia uzależnień; - zakłady karne; - powiatowe centra pomocy rodzinie (poza godzinami pracy lub w dni wolne od pracy); - ośrodki pomocy społecznej (poza godzinami pracy - udzielania pomocy interwencyjnej lub w dni wolne od pracy); - inne miejsca wynajęte lub udostępnione na ten cel, w których nie udziela się pomocy osobom doświadczającym przemocy.	- specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy domowej; - ośrodki interwencji kryzysowej (całodobowe), - powiatowe centra pomocy rodzinie oraz ośrodki pomocy społecznej – w godzinach udzielania pomocy (interwencji) osobom doświadczającym przemocy, gdy istnieje prawdopodobieństwo bezpośredniego kontaktu osoby doznającej przemocy z osobą stosującą przemoc.

5. Realizatorzy Programu

Realizatorami Programu są:

- jednostki samorządu terytorialnego – samorząd powiatowy.

Wymogi kwalifikacyjne dla osób prowadzących programy psychologiczno – terapeutyczne.

Na podstawie § 5 rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy (Dz.U. z 2023 r. poz. 1166), ww. programy powinny być prowadzone przez osoby, które posiadają udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej oraz:

- posiadają wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika lub resocjalizacja, uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, lub
- posiadają tytuł zawodowy magistra na kierunku psychologia lub pedagogika lub na, uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, kierunku resocjalizacja, lub
- są terapeutami lub psychoterapeutami.

Programy psychologiczno – terapeutyczne mogą również być prowadzone przez osoby posiadające udokumentowane prowadzenie co najmniej pięciu edycji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Zaleca się, aby osoby prowadzące działania psychologiczno – edukacyjne miały możliwość skorzystania z superwizji swojej pracy w celu przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.

IV. ZAŁOŻENIA MERYTORYCZNE

11. Powiat w porozumieniu z bezpośrednim realizatorem programu zobligowany jest do określenia:

- adresatów oddziaływań;
- tematyki programu;
- na jakich koncepcjach program jest oparty;
- form i metod pracy;

- całościowego czasu trwania programu, zamykającego się w ramach danego roku kalendarzowego z podaniem miesięcy, w których będzie realizowany;
- liczby godzin sesji indywidualnych i sesji grupowych;
- harmonogramu zajęć;
- częstotliwości spotkań;
- sposobu i częstotliwości ewaluacji programu oraz monitorowania zachowań uczestników;
- innych niezbędnych założeń.

12. Formy/metody pracy

2.1. Program psychologiczno – terapeutyczny prowadzi się w formie spotkań:

- indywidualnych i/lub
- małżeńskich/partnerskich/rodzinnych i/lub
- grupowych (min. 4 osoby).

2.2. Przyjmuje się, że czas uczestnictwa w programie powinien wynosić nie mniej niż 15 godzin zegarowych dla jednej osoby/rodziny/pary. Liczba godzin może zostać zwiększona.

2.3. Częstotliwość spotkań uzależniona jest od potrzeb uczestników, z założenia co 1-2 tygodnie cyklicznie.

2.4. Sesje grupowe powinny odbywać się w grupie liczącej od 4 do 10 uczestników.

2.5. Spotkania grupowe powinny być prowadzone w wymiarze co najmniej 20 godzin, raz w tygodniu.

2.6. W przypadku realizacji programu w formie spotkań grupowych zaleca się, by odbywały się one w systemie zamkniętym, z uwagi m.in. na pogłębiony charakter pracy z uczestnikami.

2.7. W trakcie cyklu programowego poszczególne formy spotkań mogą być stosowane na zmianę, tak aby w jak największym stopniu dostosować oddziaływania psychologiczne do potrzeb uczestników. O formie ostatecznego wsparcia decyduje terapeuta po odbyciu pierwszych indywidualnych spotkań diagnostycznych z uczestnikami.

2.8. W ramach jednej edycji należy zastosować obie formy prowadzenia programu.

2.9. W szczególnie uzasadnionych przypadkach program psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową może być prowadzony

z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiającym porozumiewanie się na odległość.

2.10. Metody i techniki pracy stosowane w programie powinny wynikać z celów programu i opierać się na potrzebach uczestników programu.

2.11. Należy wykorzystywać różne metody i formy zajęć: wykłady, analiza przypadku, rozmowa terapeutyczna, treningi umiejętności, konsultacje, itp.

2.12. Zajęcia psychologiczno –terapeutyczne powinny opierać się głównie na:

- treningu zastępowania agresji;
- treningu umiejętności społecznych;
- treningu asertywności;
- elementach Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach.

13.Zawartość merytoryczna programu

3.1. **Zawartość merytoryczna** i szczegółowe treści oraz sposób realizacji programu psychologiczno-terapeutycznego powinny wynikać z przyjętej przez realizatorów koncepcji teoretycznej. Rekomendowane jest, aby uwzględniały następujące treści:

- integracja, budowanie bezpieczeństwa w grupie (realizacja programu w formie pracy grupowej);
- edukacja w zakresie podstawowym dotycząca zjawiska przemocy domowej (szczególnie dla osób, które nie uczestniczyły w zajęciach programu korekcyjno-edukacyjnego);
- komunikacja w relacji – style komunikacji: agresywny, uległy, asertywny;
- rozwijanie i utrwalanie metod komunikacji z osobami najbliższymi, bez stosowania przemocy;
- rola emocji w relacji, umiejętność wyrażania emocji bez agresji;
- poznawanie siebie w relacjach: diagnozowanie osobistych uwarunkowań, blokad, zasobów mających wpływ na funkcjonowanie w relacjach;
- analiza swoistych dla danego związku czynników zagrożenia i czynników wzmacniających pozytywny rozwój relacji;
- wyznaczanie kierunków rozwoju relacji związku (rodzinnej) – strategia własnych działań uczestników programu i wspomagania się specjalistami.

13.2. Indywidualne spotkania psychologiczno – terapeutyczne

Sesje indywidualne zaczynają się spotkaniem diagnostycznym, podczas którego uczestnik zobligowany jest do podpisania kontraktu.

Kontrakt terapeutyczny powinien zawierać:

- zgodę na udział w programie;
- akceptację zasad udziału w programie;
- warunki jakie należy spełnić, by program ukończyć;
- określenie przyczyn powodujących wykluczenie z programu;
- zgodę na badania ewaluacyjne i monitorujące w trakcie trwania programu oraz przez 3 lata od jego zakończenia.

Po przeprowadzeniu spotkań diagnostycznych należy określić ostateczną formę (indywidualną, grupową) realizowania programu psychologiczno – terapeutycznego.

Treść spotkań indywidualnych zorientowana powinna być na osobiste problemy uczestnika. Szczególny nacisk należy położyć na najbardziej zaburzone obszary funkcjonowania osoby stosującej przemoc domową.

13.3. Spotkania grupowe

Podczas sesji grupowych uczestnicy będą mieli możliwość zdobycia, bądź zwiększenia wiedzy o innych i o sobie, nabycia świadomości zmian, które chcą wprowadzić w swoim życiu i uzyskania narzędzi do ich realizacji. Praca w grupach skoncentrowana powinna być na utrwaleniu zmian wzorców postępowania, zwiększeniu samokontroli agresywnych zachowań.

V. ZAKOŃCZENIE PROGRAMU

Zaleca się, aby za osobę, która ukończyła program uznać tę, która uczestniczyła w minimum 80% godzin zaplanowanych w ramach programu na 1 uczestnika. Osobie, która spełniła warunki udziału w programie wydaje się zaświadczenie o ukończeniu programu ze wskazaniem liczby godziny programu oraz liczby godzin, w których uczestniczyła. Wzór zaświadczenia określa rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r (Dz. U. z 2023 r., poz. 1164)

VI. DZIAŁANIA EWALUACYJNE I MONITORING PROGRAMU

Przebieg i efekty programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową powinny być monitorowane na bieżąco, przez cały okres jego trwania i do 3 lat po ukończeniu programu.

Należy określić :

- częstotliwość prowadzonego monitoringu (minimum dwa razy);
- sposób monitorowania oraz
- narzędzia, które będą do tego wykorzystane (ankieta ewaluacyjna).

Cele programu powinny być mierzalne, czyli zawierać wskaźniki wyrażające stopień realizacji celu.

Program powinien również podlegać ewaluacji. Etapami ewaluacji są m.in. gromadzenie i analiza danych oraz raportowanie. Należy określić podmiot odpowiedzialny za jej dokonanie, czas, miejsce i sposób jej przeprowadzenia. Wyniki ewaluacji będą stanowiły podstawę do ulepszania dalszych metod oddziaływań.

Metody ewaluacji i monitoringu:

- ankieta;
- obserwacja;
- wywiad swobodny niestrukturalizowany.

Wskaźniki oceny programu:

1. Liczba osób, która rozpoczęła program:

- samodzielnie zgłaszając się do programu;
- w związku z wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”;
- z innych powodów.

2. Liczba osób, które ukończyły program.

Wskaźnikiem skuteczności programów psychologiczno – terapeutycznych jest liczba osób stosujących przemoc domową, które po ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy domowej.

Zarówno monitoring, jak i ewaluacja programu powinny zostać udokumentowane przez podmiot/osobę je przeprowadzającą.

VII. DOKUMENTACJA Z REALIZACJI

1. Dokumentacja z realizacji programu

Wszystkie działania podejmowane w ramach realizacji Programu muszą być dokumentowane poprzez:

- listy obecności;
- podpisane przez uczestnika zgody na kontakt z partnerami i instytucjami;
- korespondencję z urzędami i uczestnikami;
- ankiety;
- raporty;
- dokumentację indywidualną: ogólne zapisy – podstawowe dane informacyjno – diagnostyczne, kontrakt, tematyka spotkań – karta pracy z klientem (bez opisywania szczegółów sytuacji zdrowotnej i emocjonalnej klientów);
- inne dokumenty potwierdzające prowadzenie działań w ramach programu.

Prowadzona dokumentacja powinna umożliwić dokonanie oceny realizacji zadania. Wszelkie dokumenty winny być opatrzone datą ich sporządzenia oraz podpisami osób prowadzących. Dokumentację stworzoną w toku realizacji programu przechowuje się w siedzibie realizatora programu.

2. Sprawozdanie z realizacji programu

Sprawozdanie z realizacji programu należy sporządzić w sposób przejrzysty, czytelny, umożliwiający dokonanie oceny i weryfikacji podjętych działań.

Sprawozdanie powinno zawierać m.in.:

- nazwę programu, miejsce i termin realizacji programu, liczbę godzin, terminy zajęć.
- charakterystykę uczestników programu i przebiegu zajęć (liczba osób, które przystąpiły do programu / ukończyły program / przerwały udział w programie, przyczyny przerwania programu, frekwencja - ilość godzin, sposób zgłoszenia do programu, liczba wydanych zaświadczeń o udziale/ ukończeniu programu, liczba spotkań dodatkowych, np. praca indywidualna, konsultacje z partnerem/partnerką).
- opis działań podejmowanych w trakcie realizacji programu wraz ze wskazaniem stopnia realizacji zakładanych celów.

VIII. FINANSOWANIE PROGRAMU

Zgodnie z art.6 ust.5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 424) środki na realizację i obsługę programów psychologiczno – terapeutycznych zapewnia budżet państwa.